

BESCHRIJVINGSBRIEF

voor het twee-en-twintigste Congres der
Sociaal-Demokratische Arbeiderspartij in
Nederland, te houden op Zondag 8,
Maandag 9 en Dinsdag 10 April 1917 te
Arnhem, in „Muis Sacrum”.

HET CONGRES WORDT GEOPEND ZONDAG 8 APRIL, DES VOORMIDDAGS TE 10 UUR.

BESCHRIJVINGSBRIEF.

- I. Opening door den Voorzitter.
- II. Verslag van het Partijbestuur.
- III. Verkiezing van het Partijbestuur.
- IV. Verslag Kamerfractie.
- V. Benoeming van de Redactie van „Het Volk”, van „Het Weekblad” en van „De Socialistische Gids.”
- VI. Benoeming van de Commissie voor Geschillen tusschen redactie van „Het Volk” en inzenders-partijgenooten. Het zes-tal door het P.-B. op te maken, zal binnenkort gepubliceerd worden.
- VII. Financieele Verslagen: a. van de Partijkas met vaststelling van de begrooting; b. van de N. V. „Ontwikkeling”.
- VIII. Aanwijzing van de plaats waar het volgende congres zal plaats hebben.
- IX. Behandeling der voorstellen met de daarop ingediende amendementen.

* * *

Ingediend zijn de volgende voorstellen:

A. **Buitenlandsche Politiek, Landsverdediging en Actie voor den Vrede.**

Het Partijbestuur.

1. Het Congres constateert, dat het Paaschcongres van 1915 de volgende resolutie heeft aangenomen:

„Het Congres, overwegende, dat in den toestand, door het uitbreken van den tegenwoordigen oorlog geschapen, het belang van de Nederlandsche arbeidersklasse, samenvallende met dat van de geheele natie, de handhaving van de onzijdigheid en onafhankelijkheid des lands met alle beschikbare middelen gebod, overeenkomstig het door de Socialistische Internationale steeds geëischte recht van zelfbeschikking van alle volken,

vertrouwende, dat de partijleiding zich ook verder bij de toepassing dezer beginselen zal laten leiden door haar eigen opvatting van het wezenlijk belang des volks,

keurt de door de partijleiding gevolgde gedragslijn goed en verklaart, dat, zoolang deze toestand voortduurt, dezelfde gedragslijn moet worden gevolgd.”

Tegenover de pogingen van hen, die de Partij thans van deze gedragslijn willen doen afwijken, stelt het Congres vast:

dat de oorlogstoestand nog steeds bestaat en het gevaar, dat ons land in den oorlog wordt betrokken, grooter wordt, hoe langer hij duurt; dat er geen enkel feit heeft plaats gehad, hetwelk de redenen, die tot aanneming der bovenstaande resolutie leidden, doet vervallen;

dat Partij en Kamerfractie die resolutie steeds konsekvent hebben toegepast, niet slechts bij de aanneming van verdere kredieten en maatregelen in het belang van de handhaving onzer neutraliteit, maar ook bij het afwijzen van maatregelen tot uitbreiding van ons stelsel van landsverdediging en bij de bestrijding der plannen tot verdediging van Indië;

dat, ten opzichte van al deze vraagstukken, de Partij vasthoudt aan hare beslissing, dat zij eerst voor volledige beoordeeling rijp zijn, als na den vrede de nieuwe grondslagen der internationale verhoudingen zijn gelegd;

dat het de taak van de internationale sociaal-democratie is, tijdig gereed te staan, om invloed uit te oefenen op de wijziging dier grondslagen in den geest van haar program van internationale ontwapening, vrijheid der zee en verplichte arbitrage;

dat hiervoor bovenal noodig zijn herstel der internationale betrekkingen tusschen de socialistische partijen aller landen en concentreren van alle kracht op den strijd tegen het imperialisme;

en dat alle pogingen om, tegen het Arnhemse besluit in, ontijdig beslissingen in dezen of genen zin omtrent het militaire vraagstuk uit te lokken, slechts de daadkracht der Partij en haren invloed op de komende internationale beslissingen kunnen verzwakken en aan de imperialistische strevingen ten goede komen.

Het Congres verklaart daarom het Arnhemse besluit in zijn vollen omvang te handhaven en bevestigt het reeds uitgesproken vertrouwen in het P.B., dat dit, zoodra het oogenblik daartoe zal zijn gekomen, een internationale behandeling der vraagstukken betreffende de landsverdediging zal doen voorbereiden.

A m e n d e m e n t.

A f d e e l i n g R o t t e r d a m I stelt voor de 10e alinea te lezen als volgt:

dat de taak van de internationale sociaal-democratie is, tijdig gereed te staan, om invloed uit te oefenen op de wijziging dier grondslagen in den geest van haar program van internationale ontwapening, volledig vrijhandel van alle landen, vrijheid der zee en verplichte arbitrage;

2. A f d. S c h e v e n i n g e n.

Het Congres spreekt als zijn meening uit, dat de onmiddellijke instelling van een commissie uit de Volksvertegenwoordiging voor het beleid van Buitenlandsche Zaken geboden is,

en dringt aan op een spoedige behandeling van het voorstel-Van Leeuwen¹⁾ in de zitting van 1915/16 in de Tweede Kamer ingediend.

Het Congres brengt hulde aan het P.-B. en aan de Executive van het Int. Soc. Bureau voor

¹⁾ Dit voorstel luidt:

„De Kamer,

van oordeel dat het algemeen belang verlangt, dat haar aandeel in het bestuur der buitenlandsche betrekkingen wordt vergroot,

van oordeel dat daartoe in verband met de bepalingen van artikelen 57, 58 en 59 der Grondwet de toepassing van art. 119 der Grondwet noodig is,

besluit een Commissie te benoemen als bedoeld in art. 96 van het Reglement van Orde der Tweede Kamer.”

(Ingediend in de zitting der Tweede Kamer van 13 December 1915.)

hunne bemoeiingen tot herstel der internationale betrekkingen tusschen de socialistische partijen der verschillende landen,

en spreekt den wensch uit, dat in deze richting onvermoeid zal worden voortgegaan, van oordeel zijnde, dat slechts door optreden van de vereenigde socialistische partijen op en bij den vrede belangrijke invloed kan worden uitgeoefend.

3. Afd. Amsterdam IX.

Het Congres richt een oproep tot het Int. Soc. Bureau om, waardeering hebbende voor de pogingen daartoe in het werk gesteld, alle middelen te baat te nemen om de socialistische partijen der oorlogvoerende landen tot elkander te brengen, om aldus een praktische basis te vormen tot het verkrijgen van den zoo vurig begeerden vrede.

4. Afd. Amsterdam IV.

Het Congres spreekt als zijn oordeel uit, dat de Partij, mede in overeenstemming met het Int. Soc. Bureau, bij 't tot stand komen van den vrede, wil deze een duurzame zijn, reeds nu zal ijveren en intense propaganda voeren voor een Wereld-Statensbond als de waarlijk te verwezenlijken socialistische volkereneisch van het internationale proletariaat;

overwegende tevens, dat een Wereld-Statensbond dient te steunen op de economische belangen, die alle Staten met elkaar gemeen hebben;

besluit deze belangrijke factor in het wereldgebeuren met de noodige klaarheid en wetenschappelijke juistheid tot oplossing te brengen en bij de zusterpartijen de idee van een directe invoering van een Wereld-Statensbond tot basis van een duurzamen vrede te doen zijn.

5. Afd. Amsterdam IV.

1. De Partij, in dit gevorderde stadium van den oorlog geen taktiekverandering voorschrijvende, besluit onmiddellijk na den vrede eene krachtige, anti-militaristische propaganda te voeren. Hierbij ga zij uit van het standpunt „geen man en geen cent”.

2. De Partij, ziende, dat onder het mom van „verdediging des vaderlands” de meest imperialistische doeleinden worden nagestreefd; ziende hoe zij, die aanvankelijk slechts landsverdediging wilden, in de praktijk iederen aanvalsoorlog steunen, althans in dezen oorlog gesteund hebben, „den oorlog aan den oorlog verklarende”: besluit de landsverdediging als soc.-dem. plicht op te geven en alle program-punten, welke daarop betrekking hebben (als het streven naar algemeenen weerplicht, bevordering van volksweerbaarheid etc.), te schrappen.

6. Afd. Dordrecht.

Het Congres:

overwegende, dat met het besluit van 1915 inzake landsverdediging niet tevens is bedoeld de verdediging van Indië;

van meening, dat die verdediging zou noodig maken een sterk Indisch leger en bovendien een zeer belangrijke versterking der vloot;

van oordeel, dat wij daardoor in nog veel erger mate dan nu het geval is, onder de macht van het militarisme zouden geraken;

besluit zich ten krachtigste te verzetten tegen de imperialistische plannen der burgerlijke partijen om Indië in staat van verdediging te brengen.

7. Afd. Scheveningen.

Het Congres acht elke parlementaire actie, de urgentie van de verdediging van Ned.-Indië op den voorgrond te stellen, in strijd met de afspraak tusschen de voorzitters der Kamerfracties gemaakt en draagt het P.-B. op een stelselmatige actie te doen voeren tegen het imperialistisch denkbeeld van een Groot-Nederland en de daarmee gepropageerde militariseering van Ned.-Indië.

B. Militarisme.

8. Afd. Amsterdam II.

Het Congres, van meening dat de toepassing van de discipline in het leger, zoomede de militaire rechtspraak, dringende herziening behoeven, verzoekt de Kamerfractie, los van ons principieel standpunt inzake militarisme, eischen te formuleeren, welke tot het beoogde doel kunnen leiden.

9. Afd. Amsterdam IV.

Het Congres, zich niet voor of tegen dienstweigering uitsprekende, protesteert ten krachtigste tegen de beestachtige behandeling van sommige principieele dienstweigeraars, en gaat over tot de orde van den dag.

C. Ministerialisme.

10. Afd. Amsterdam IX.

Overwegende dat, na de verwerping van het ministerialisme op het buitengewoon congres te Zwolle, het P.-B. een commissie ter bestudeering van het ministerialisme heeft benoemd, verzoekt het Congres aan het P.-B. het rapport dier commissie tijdig bekend te maken, opdat de partij, na verkiezingen, niet onvoorbereid voor eventueel nieuwe voorstellen tot aanvaarding van ministerszetels wordt gesteld.

A m e n d e m e n t.

Afdeeling Eindhoven stelt voor te lezen inplaats van: verzoekt het Congres enz. verzoekt het Congres aan het P. B. het rapport dier commissie voor het volgende Congres bekend te maken.

D. Levensmiddelenvoorziening.

11. Afd. Schiedam.

De Partij noodigt de Kamerfractie uit met alle middelen te bevorderen, dat de levensmiddelenvoorziening op een meer systematische wijze wordt geregeld, zoodanig, dat voor het Nederlandsche volk voldoende voorradig zij en de eerste levensmiddelen steeds voor normalen prijs beschikbaar worden gesteld.

De Partij besluit tevens alle beschikbare middelen te zullen aanwenden ten dienste eener behoorlijke en voldoende distributieregeling.

A m e n d e m e n t.

Afdeeling Hellevoetsluis stelt voor hier nog aan toe te voegen:

en tevens door middel van de Regeering drang uit te oefenen op de plattelands-gemeenten om het voorbeeld van het Gemeentebestuur van Wormer algemeen te doen volgen.

12. Afd. Holwerd.

Het Congres verzoekt de Kamerfractie bij de regeering aan te dringen tot het nemen van maatregelen, welke kunnen leiden tot voorkoming van verwaarloozing van landerijen, opdat de gelegenheid geschapen wordt, dat de productie zoo hoog mogelijk worde opgevoerd,

m. a. w. dat er uit den grond worde gehaald wat er in zit.

Amendement.

Afdeeling Winschoten stelt voor het laatste gedeelte te lezen als volgt:

..., dat de productie van peulvruchten en broodkoren zoo hoog mogelijk worde opgevoerd, m.a.w. dat er aan die producten uit den grond worde gehaald, wat er in zit."

Afdeeling Purmerend wenscht de laatste zijsnede te veranderen in:

dat de productie zoo hoog mogelijk worde opgevoerd, m.a.w. dat er aan voedsel uit den grond worde gehaald, wat er in zit.

E. Zomertijd.

13. Afd. Akkerwoude.

Het Congres noodigt de Kamerfractie uit, indien de regeering de nieuwe tijdregeling weer mocht willen invoeren, haar invloed aan te wenden om dit te voorkomen.

F. Redactie „Het Volk”.

14. Afd. Stiens en Scheveningen.

In „Het Volk” wordt een rubriek „Godsdienst en Kerk” geopend, waarin een deskundige één- of tweemaal in de maand het belangrijkste op dit gebied meedeelt.

Amendement

Afdeeling Zwolle wenscht nog bij te voegen:
achter het woord „Kerk” de woorden „Vrije gedachte”.

* * *

Door een paar afdeelingen waren in den vorm van voorstellen nog eenige wenschelijkheden uitgesproken omtrent de redactie, die echter bij de bespreking van de redactie ter sprake kunnen worden gebracht.

Zoo wenschte een afdeeling meer ruimte voor haar plaats beschikbaar en een betere exploitatie van „Het Volk” voor die plaats; een andere afdeeling wenschte, dat in „Het Volk” de data van die bladen vermeld werd, waaruit werd geciteerd en een andere afdeeling wenschte dat „Het Volk” meer socialistische propaganda voerde en minder ingezonden stukken afwees enz. Ook wordt weder aangedrongen op het opnemen van Waterstandsberichten en Scheepstijdingen.

Al deze wenschen kunnen rechtstreeks onder de aandacht der redactie worden gebracht, ook bij de bespreking van de redactie op het Congres kan er de aandacht op worden gevestigd.

G. Exploitatie „Het Volk”.

15. Afd. Zwolle.

„De Notenkraker” worde uitgegeven als Zondagsblad van „Het Volk”.

16. Afd. Amsterdam IX.

Het Congres draagt het P.-B. op, in overleg met de Commissie van Beheer voor „Het Volk” te treden, teneinde voor het e.v. Congres met voorstellen te komen, welke ten doel hebben: uitbreiding van het dagblad „Het Volk”.

* * *

Door de afd. Amsterdam IV is een voorstel van gelijke strekking ingediend.

17. Afd. Terschelling.

Het Congres besluit, dat voor zeelieden dezelfde bepalingen van de Ongevallenverzekering voor de abonnees op „Het Volk” zullen gelden als voor niet-zeelieden.

18. Afd. Amsterdam V.

Het Congres draagt het P.-B. op, in overleg met de Commissie van Beheer, maatregelen te beramen, om van „Het Volk” een groot volledig dagblad met ochtend-éditie te maken.

Het Congres draagt het P.-B. op maatregelen te treffen, ten doel hebbend te bevorderen, dat „Het Zondagsblad” en „Het Kinderblad” van „Het Volk” in hun tegenwoordigen vorm worden opgeheven, met dien verstande, dat, indien het niet mogelijk is, beide in 4 pagina's te doen uitkomen, ieder om de 14 dagen in 4 pagina's verschijne.

A m e n d e m e n t.

A f d e e l i n g L o n n e k e r I V w e n s c h t n o g bij te voegen:

of van de wekelijks verschijnende 2 bladz. van „Het Kleine Krantje” 4 kleinere met dezelfde oppervlakte te maken.

H. **Provinciale Pers.**

19. Afd. Almeloo.

Het Congres besluit tot het instellen van een perscommissie voor de kleine bladen, die op verzoek aan de redacteurs medewerking verleent.

I. **Propagandisten.**

20. Afd. Arnhem.

Het Congres draagt het P.-B. op om zoo spoedig mogelijk te komen met een regeling van salariëering voor de propagandisten, waarbij dan tevens hun rechtspositie worde geregeld.

J. **Schriftelijke Propaganda.**

21. Afd. Heerjansdam.

Het Congres besluit tot het weder uitgeven van een scheurkalender.

22. Afd. Drachten.

Het P.-B. bevordert de uitgave van goede propagandatooneelstukjes ten behoeve van soc.-dem. tooneelclubs, door 't uitschrijven van een prijsvraag of anderszins.

A m e n d e m e n t.

A f d e e l i n g H u i z u m w e n s c h t d i t v o o r s t e l t e w i j z i g e n e n t e l e z e n :

Het Partijbestuur bevordert de uitgave van goede propaganda-tooneelstukjes „zoo wel Friesche als Hollandsche”, door het uitschrijven van een prijsvraag of anderszins.

23. Afd. Winkel.

De N. V. Maatschappij „Ontwikkeling” geve gelegenheid tot het aanschaffen van minder goedkope boeken op afbetaling, bijv. door het beschikbaar stellen van koopzegels.

24. Afd. Zandvoort.

a. Aan de Commissie voor Schriftelijke Propaganda wordt de samenstelling opgedragen van een kleine socialistische bibliotheek, bevattende drie groepen (series) elk van 10 à 12 kleine brochures.

b. Aan deze Commissie wordt eveneens de samenstelling opgedragen van een handleiding voor kleine cursusvergaderingen.

VERSLAG OVER DE JAREN 1915/16 EN 1916/17.

A.

Overzicht van de voornaamste ver- richtingen van het Partijbestuur.

Op het Congres van 1915 aanvaardde de partij de volgende resoluties:

A. Partijleiding.

Het Congres, overwegende, dat in den toestand door het uitbreken van den tegenwoordigen oorlog geschapen, het belang van de Nederlandsche arbeidersklasse, samenvallende met dat van de geheele natie, de handhaving van de onzijdigheid en onafhankelijkheid des lands met alle beschikbare middelen gebod, overeenkomstig 't door de Socialistische Internationale steeds geëischte recht van zelfbeschikking voor alle volken,

vertrouwende, dat de partijleiding zich ook verder bij de toepassing dezer beginselen zal laten leiden door haar eigen opvatting van het wezenlijk belang des volks,

keurt de door de partijleiding gevolgde gedragslijn goed en verklaart, dat zoo lang deze toestand voortduurt, dezelfde gedragslijn moet worden gevolgd.

B. Militarisme.

Het Congres, van oordeel, dat het standpunt van de sociaal-democratie inzake militarisme, volksleger of ontwapening voor de naaste toekomst in hoofdzaak slechts internationaal kan worden vastgesteld,

en dat de vraag, welke houding in het bijzonder de kleine staten van Europa nopens deze vraagstukken zullen hebben aan te nemen, eerst zal kunnen worden onder de oogen gezien als na den vrede die kleine staten zekerheid zullen hebben gekregen omtrent hun internationale positie;

wijst iedere poging om vóór dien tijd deze belangrijke kwesties in een commissie te doen onderzoeken, als voorbarig van de hand,

en spreekt het vertrouwen uit, dat, zoodra het oogenblik daartoe zal zijn gekomen, het Partijbestuur een internationale behandeling dezer vraagstukken tijdig en breed zal doen voorbereiden.

C. Actie voor den vrede.

Het Congres verklaart, tot bevordering der internationale ontwapening en ter voorkoming van nieuwe oorlogen, de actie voor den vrede in overeenstemming met de andere partijen der Internationale, met alle energie te zullen voeren en aanvaardt voor die actie het standpunt, dat de Partij de mogelijkheid van samenwerking met andere naar den wereldvrede strevende krachten in het volk moet openlaten.

D. Neutraliteit.

Het Congres spreekt zich uit ten gunste der meest strikte neutraliteit en eischt van allen, die een verantwoordelijke positie in de Partij bekleeden, zich daarnaar te gedragen.

E. Int. Soc. Bureau.

Het Congres bevestigt de opdracht, gegeven aan de delegatie der Partij in het Int. Soc. Bureau om daarin het standpunt der neutrale landen te vertegenwoordigen en de geschiktheid van het Bureau als bemiddelaar tusschen de socialistische partijen der oorlogvoerende landen te versterken.

Door de aanneming dezer resoluties werd de leiding van de partij, gedurende den tot toen doorgebrachten oorlogstijd goedgekeurd en werd bovendien aangegeven in welke richting de leiding zich zou hebben te bewegen. Door deze resoluties was de grondslag gelegd, waarop het Partijbestuur, de Kamerfractie, de Redactie van „Het Volk” en de Hollandsche Delegatie in het Int. Soc. Bureau, zouden kunnen voortwerken in het belang van het proletariaat.

Zooewel in het verslag van de Kamerfractie als in dat van het Int. Soc. Bureau zal worden aangetoond, hoe in die colleges gearheid is in den geest der aangenomen resoluties. In dit verslag zullen derhalve alleen vermeld worden die besluiten, waarbij het P.B. rechtstreeks was betrokken.

Bij schrijven van den 26en April 1915 werd onze partij door de Zwitsersche uitgenoodigd tot het bijwonen van een bijeenkomst te Zürich met vertegenwoordigers van de partijen uit de neutrale landen.

De bijeenkomst zou den 30en Mei worden gehouden en als onderwerp van bespreking was vastgesteld:

de actie van de sociaal-democraten in de neutrale landen voor den vrede.

Besloten werd aan deze conferentie geen deel te nemen en wel op de volgende overwegingen:

de eerste poging om de socialistische partijen der neutrale landen inzake den oorlog te doen optreden, heeft geleid tot de conferentie van Kopenhagen;

door deze conferentie is een program van vredesactie opgesteld en een verzoek gedaan aan het Int. Soc. Bureau om het werk der conferentie voort te zetten;

aan dit verzoek is door het Int. Soc. Bureau gevolg gegeven, doch de pogingen om de partijen uit de oorlogvoerende landen bijeen te brengen zijn niet geslaagd;

in deze omstandigheden is een nieuwe conferentie van neutralen, die thans niet anders zou kunnen doen dan herhalen wat in Kopen-

hagen geschiedde, zonder uitzicht op enig goed gevolg;

de S. D. A. P. is echter bereid, om zoodra een gunstiger oogenblik daarvoor is aangebroken, elke poging van het Int. Soc. Bureau om de internationale verbindingen ten bate van den vrede aan te wenden, te steunen en ook aan een dergelijke conferentie deel te nemen.

Van een internationale socialistische commissie te Bern ontving het Partijbestuur het manifest van Zimmerwald (zie „Het Volk” van 22 Sept. 1915), met verzoek de instemming van de partij met den inhoud van dat manifest te betuigen.

Als antwoord op dit verzoek publiceerde het P.B. de volgende verklaring in „Het Volk” van 30 November 1915.

Het „Zimmerwalder Manifest”.

Het Partijbestuur ontving van een zich noemde Internationale Socialistische Commissie te Bern het bekende manifest, waarvan een uittreksel is opgenomen in „Het Volk” (d.d. 22 Sept.), met het verzoek instemming der Partij met den inhoud van dat manifest te betuigen.

Het Partijbestuur herinnert er aan, dat de S. D. A. P. heeft deelgenomen aan de conferentie te Kopenhagen, gehouden op 16 en 17 Januari 1915, welke conferentie in zake de vredesactie het volgende besluit nam:

„Terwijl de conferentie dus de oude vredesbeginselen der Internationale herhaalt, verzoekt zij het Internationaal Socialistisch Bureau zoo spoedig de verhoudingen dat veroorloven, in elk geval bij het begin der vredesonderhandelingen, de sociaal-democratische partijen ter beraadslaging over gemeenschappelijke eischen met betrekking tot het sluiten van den vrede bijeen te brengen. Zij beschouwt dit als een noodzakelijke voorwaarde om de vredesvoorwaarden niet zonder medewerking der arbeidende klassen of tegen haren wil te doen vaststellen en roept daarom de arbeiders van alle landen op, hun geheele energie op het naderbij brengen van een spoedigen en duurzamen vrede te concentreren.”

Dit deel van de Kopenhaagsche resolutie, volgende op de herinnering en herhaling der besluiten van de Internationale Socialistische congressen, die aan de sociaal-democratische partijen den plicht opleggen om in geval van oorlog voor een spoedigen vrede op te treden, geeft dus den weg aan die gevolgd moet worden om dit optreden internationaal te organiseren.

Dit optreden moet uitgaan van het Internationaal Socialistisch Bureau, het lichaam dat de organisatorische centrale is van de partijen die de Internationale vormen.

Aan deze gedragslijn wenscht het Partijbestuur der S. D. A. P. in Nederland zich te houden, omdat ze den eenigen weg wijst voor een optreden, dat eenig effect belooft. Wanneer dit Bureau, bekleed met het bestuursgezag dat hem door alle nationale socialistische partijen is opgedragen, tot nu toe het gewenschte

resultaat niet bereikte, komt zulks doordat er omstandigheden zijn die zeker niet door een veel zwakker lichaam, als deze Internationale Commissie, kunnen worden overwonnen.

Eén feit zou onze partij wellicht kunnen doen besluiten een ander lichaam tot internationale verbinding te trachten te vormen, en dat is, wanneer het Internationaal Socialistisch Bureau weigerde de door de Kopenhaagsche conferentie aangewezen taak te aanvaarden.

Door het feit dat het Internationaal Socialistisch Bureau thans in Nederland is gevestigd, en ten deele uit leden onzer Partij bestaat, is het aan het Partijbestuur bekend, dat door dit Bureau herhaaldelijk pogingen zijn aangewend om de socialistische partijen der oorlogvoerende landen bijeen te brengen, terwijl thans nieuwe pogingen worden voorbereid om, zoodra daartoe het goede oogenblik zal zijn aangebroken, het gewenschte doel te bereiken. Deze pogingen worden door ons met alle kracht gesteund, niet die van een commissie die geen enkele bevoegdheid heeft dan die een conferentie als die van Zimmerwald haar kon verleenen.

Reeds heeft het manifest van Zimmerwald in een paar oorlogvoerende landen tegenverklaringen uitgelokt van de besturen der nationale socialistische partijen, en daardoor aan de zaak van een bespoediging van den vrede meer schade dan goed gedaan.

Het Partijbestuur begroet met sympathie de pogingen van minderheden, die in oorlogvoerende landen de partijen tot krachtige vredesactie trachten te bewegen, maar dat zulke minderheden, door zich internationaal te verbinden en een uitteraard machteloos internationaal clubje te vormen, iets zouden kunnen bereiken, acht het uitgesloten. Een revolutionaire actie, als waartoe de Zimmerwalder conferentie oproept, zou zeker de volle kracht der socialistische partijen behoeven, wil ze eenige beteekenis hebben; door kleine groepen kunnen wel manifesten worden geschreven, doch daadwerkelijke actie kan er niet van uit gaan.

Om al deze redenen moet het Partijbestuur weigeren de vertegenwoordiging van zijn wenschen en verlangens inzake de vredesactie op te dragen aan de „Internationale Commissie” die te Zimmerwald is gevormd. Het keurt integendeel deze poging om zich in de plaats te dringen van het Internationaal Socialistisch Bureau ernstig af. Evenals de Deensche Sociaal-Democratie zijn wij van meening, dat de S. D. A. P. alleen als lid van de Internationale zooals die organisatorisch is gevormd, iets werkelijks in het belang van een spoedigen vrede doen kan.

Daarom ook zou het Partijbestuur het ten zeerste betreuen, wanneer partijgenooten, na deze verklaring, buiten hem om voortgingen pogingen te doen om individueele sympathieverklaringen met het Zimmerwalder manifest te verzamelen. Meer dan ooit behoeft de sociaal-democratie haar volle kracht, die zij alleen door eenheid behouden of herstellen kan. Daarnaast verklaren wij gaarne voort te zullen gaan al wat mogelijk is te doen om de werkzaamheid van het Internationaal Socialistisch Bureau te versterken, ten einde al de partijen der Internationale mobiel te maken in het belang van een spoedigen vrede.

Op initiatief van het Int. Soc. Bureau, werd op 31 Juli, 1 en 2 Augustus 1916 een bijeenkomst gehouden in Den Haag van de vertegenwoordigers in het Bureau van de partijen in de neutrale landen. Tot deze conferentie konden ook worden toegelaten de vertegenwoordigers van de vakverenigingscentrale, indien de partij van het desbetreffend land daartoe het voorstel deed.

Op grond hiervan werd aan het N.V.V. verzocht zich op deze conferentie te doen vertegenwoordigen. Aan dit verzoek werd door het N.V.V. voldaan.

Voor het verslag van deze conferentie verwijzen wij naar „Het Volk” van 31 Juli t/m. 3 Augustus 1916.

Het resultaat der besprekingen op deze Conferentie werd vastgelegd in een 2-tal resoluties, die hieronder volgen:

De economische resolutie.

„De conferentie;

overwegende dat bij elk van de beide groepen der oorlogvoerende natïën, het voornemen bestaat, om na den oorlog eene economische politiek te doen aanvaarden die beoogt het economische verkeer der andere groep stelselmatig te benadeelen;

overwegende dat deze politiek die den wapenoorlog zou doen overgaan in een economischen oorlog, een voortdurend gevaar beteekent voor het behoud van den vrede, wijl zij onafwendbaar er toe leiden moet dat uit den economischen oorlog weder de oorlog met de wapens ontstaat;

overwegende dat deze voornemens de vestiging van een duurzamen vrede in den weg staan en de arbeidersklasse ten zeerste bemoeilijken in haar strijd voor de versterking van de internationale solidariteit;

overwegende dat het proletariaat voor zijn toekomst economische verhoudingen noodig heeft die de ontplooiing der wederzijdsche productieve krachten van alle natïën bevorderen in de plaats van belemmeren;

spreekt zijn voldoening uit dat de Fransche Kamerfractie terstond tegenover deze voornemens positie heeft genomen en verwacht dat de socialisten der andere oorlogvoerende landen zich even duidelijk uitspreken zullen;

is van meening dat het proletariaat zich moet verzetten tegen deze economische politiek die den klassenstrijd vertroebelt en bemoeilijkt en verklaart dat de arbeidersklasse op hare eigen motieven en zoowel in haar eigen belang als in dat der geheele menschheid opkomen moet voor eene handelspolitiek van onbelemmerd ruilverkeer tusschen de verschillende natïën en de koloniën en protectoraten; alsook voor de vrijheid ter zee;

en stelt vast, dat slechts eene politiek van volledigen vrijhandel den weg baant tot de voorbereiding der wereldproductie op socialistischen grondslag.”

De politieke resolutie.

De conferentie van de sociaal-democratische partijen der neutrale landen, bijeengeroepen in Den Haag van 31 Juli tot 2 Augustus, verklaart dat voor den oorlog in de eerste plaats het economische en politieke stelsel van het kapitalisme aansprakelijk is, op welks bodem zich

het imperialisme en het daaraan verbonden militarisme ontwikkeld hebben. Hieruit leidt de conferentie voor het socialistisch proletariaat de noodzakelijkheid af om zijn strijd tegen het kapitalisme en voor de verovering der politieke macht met verhoogde krachtsinspanning voort te zetten. Daartoe is in de nog niet parlementair geregeerde landen onmisbaar de strijd tegen het absolutisme en voor de grondwettelijke erkenning van de volkssouvereiniteit, welke strijd de mogelijkheid van een eendrachtig internationaal optreden van het proletariaat aller landen slechts ten goede komen kan.

De conferentie constateert dat de twee jaar durende oorlog wel vele gruwelen, een ontzaglijke stoffelijke en moreele ellende, economische inzinking en een stijging van de staatschulden tot een ondragelijke last voor de toekomst heeft voortgebracht, maar geen beslissing ten gunste van de eene of andere partij heeft opgeleverd, dat het twijfelachtig is of hij wel een beslissing opleveren zal en dat het niet wenschelijk is dat een der strijdende partijen de andere tot overgave dwingt.

Afgezien van den tegenwoordigen stand der legers is de aanval tegen de landen, die zich tot hunne verdediging hebben moeten opmaken, mislukt en daar elke verandering van den militairen toestand slechts bereikt kan worden met opoffering van duizenden menschenlevens, dringt zich de vraag op, of deze toestand niet een uitgangspunt aanbiedt voor de spoedige opening der vredesonderhandelingen. Het is dus de plicht der socialistische partijen ernstig te overwegen of zij het tegenover hunne natïën zoowel als tegenover de Internationale verantwoordenden kunnen, nog langer een toenadering tusschen alle secties der Internationale over de vraagstukken, welke oplossing voor het eindigen van den oorlog noodzakelijk is, te doen uitblijven.

De conferentie herinnert aan de eischen van het internationaal congres van Kopenhagen (1910) aangaande de grondslagen van een socialistisch vredesprogram, welke tijdens den oorlog in zijn hoofdzaken herhaaldelijk door de partijen der oorlogvoerende landen bevestigd is.

De voornaamste eischen van dat program zijn: verplichte scheidsgerichten op den grondslag van internationale rechtsregelen; algemeene vermindering der oorlogstoerusting met ontwapening als einddoel; afschaffing van de geheime diplomatie; parlementaire controle over de buitenlandsche politiek; en erkenning van het volledig recht der volkeren om over hun eigen lot te beschikken.

De conferentie roept de socialistische partijen op om op den bodem van dit program tot overeenstemming te komen, opdat niet het historische oogeblik om voor zijn verwezenlijking te werken, misschien ongebruikt voorbijgaat en de vrede door de imperialistische groepen vastgesteld wordt.

Wat de nationale vraagstukken betreft, beschouwt de conferentie het herstel van België als zelfstandigen staat als de natuurlijke voorwaarde voor elke onderhandeling over den vrede, zooals zij ook voor het herstel van Servië en voor de zelfstandigheid van Polen opkomt. Zij spreekt de verwachting uit, dat ook de Deutsche sociaaldemocratische partij bereid zal zijn over het vraagstuk van Elzas-Lotharingen

met de Fransche partij in overleg te treden en verklaart voorts dat de autonomie der naties het best te verwezenlijken is op den grondslag van een democratische en gedecentraliseerde staatsinrichting, die met de cultuurbehoefte der naties volledig rekening houdt.

Zal met deze eischen in het toekomstige vredesprogram voldoende rekening gehouden worden, dan is het noodzakelijk dat de sociaal-democratie in alle landen ervoor werkt, dat in het vredescongres niet alleen de regeeringen, maar ook de parlementen en met deze ook de socialistische groepen vertegenwoordigd worden. Het is niet voldoende dat de sociaaldemocratie bij de regeeringen op een vrede volgens haar opvattingen aandringt, zij moet ook gebruik maken van haar invloed in het volk om zich rechtstreekschen invloed op de vredesonderhandelingen te verzekeren.

Ook de neutrale staten moeten aan de vredesonderhandelingen deelnemen, niet alleen omdat ook hunne belangen daarbij betrokken zijn, maar ook omdat hunne medewerking bevorderlijk kan zijn voor een duurzamen vrede.

De conferentie spreekt haar waardeering uit voor de aanhoudende pogingen, door het uitvoerend comité van het Internationaal Socialistisch Bureau in het werk gesteld, om de socialistische partijen der oorlogvoerende landen tot elkaar te brengen en verklaart in te stemmen met de tot dusver door het comité gehuldigde opvatting, dat geen algemeene vergadering van het bureau kan worden bijeengeroepen, zoolang de socialistische partijen van een deel der oorlogvoerende landen weigeren daaraan deel te nemen. Zij wijst de verwijten, tot het bureau gericht, alsof dit werkloos zou zijn gebleven, met kracht terug en spreekt haar volledig vertrouwen in het secretariaat en het uitvoerend comité uit.

Terwijl zij het recht tot betoogingen voor den vrede en tot het doen van opwekkingen om tot de normale socialistische politiek terug te keeren, geheel en al erkent, protesteert de conferentie tegen elke poging om het vertrouwen van het proletariaat in zijn partijen en organisaties te ondermijnen, deze door tweedracht te doen uiteenvallen en nieuwe internationale organisaties te stichten, met uitsluiting van bepaalde partijen of naties.

De tijd tot een definitieve oplossing van de door den oorlog voortgebrachte vraagstukken en tot een eventueele wijziging der geldende internationale besluiten is nog niet gekomen.

Ten slotte draagt de conferentie aan het executief comité van het bureau op zijn pogingen tot het herstellen der internationale verbanden voort te zetten en spreekt zich uit voor bijeenroeping van een volledige bureauvergadering, ten einde te geraken tot een beslechting der bestaande geschillen en den weg te bereiden voor een eensgezinde actie ten gunste van den vrede in den zin der socialistische Internationale.

Na afloop dezer conferentie werd te Amsterdam den 2den Augustus 1916 een Internationale Meeting gehouden voor den vrede. Als sprekers traden op deze meeting op: Stauning (Denemarken), Rapetto (Argentinië), Cam. Huysmans (België), Algernon Lee (Vereen. Staten), Branting (Zweden).

Onophoudelijk tracht het I. S. B. zijn

taak te vervullen en als het nu naastbijliggend doel heeft het zich gesteld het bijeenbrengen van de vertegenwoordigers van alle partijen, niet alleen van de neutralen, opdat het georganiseerde internationale proletariaat zijn macht zal kunnen doen gevoelen, om de komst van den vrede te bespoedigen en zijn invloed bij het tot stand komen van dien vrede te doen gevoelen.

In verband met het bovenstaande zij hier nog er op gewezen, dat in Sept. 1915 een adres tot de regeering werd gericht, waarin werd aangedrongen om, zoodra het geschikte oogenblik daarvoor gekomen zou zijn, het initiatief te nemen tot het houden van een conferentie van neutrale staten voor bemiddelend optreden in den wereldoorlog, of het initiatief van andere landen daartoe te steunen.

Op het eind van 1916 werd een telegram van hulde en steun gezonden aan den president der Vereenigde Staten, naar aanleiding van diens optreden in het belang van den vrede.

Het manifest, uitgevaardigd door Dr. Louis Bähler c.s., onder welk manifest ook de namen van een aantal partijgenooten voorkwamen, gaf het P.B. aanleiding tot het publiceren van een „Verklaring” in „Het Volk” van 27 October 1915.

In deze „Verklaring” werd door het P.B. gemotiveerd, waarom zoewel in gewone tijden als in den oorlogstijd, waarin wij nu leven, dienstweigering geplaast dient te worden buiten de socialistische strijdmiddelen. Het P.B. keurde de daad van de partijgenooten, die het manifest onderteekenden, ten zeerste af. Ten slotte wendde de „Verklaring” zich tegen de regeering om den oproep van dit manifest te laten afstuiten op het gezond verstand van het Nederlandsche volk en geen (vervolgings)maatregelen te nemen, die erger zouden zijn dan het kwaad, dat ze bedoelen te bestrijden.

In Juni 1915 had het P.B. zich verplicht gezien zich te wenden tot de afdelingen met een „Advies”, en wel naar aanleiding van de vraag: „kan een lid der S. D. A. P. tevens lid zijn van een der revolutionair-socialistische clubs of van het „Revolutionair Socialistisch Verbond”, dat tracht leden van bestaande socialistische organisaties tot aansluiting te brengen?”

In het „Advies” wordt de te behandelen vraag allereerst beschouwd van organisatorisch standpunt en de vraag als volgt gesteld:

Kunnen leden onzer partij deel uitmaken eener organisatie, die in oorsprong en wijze van werken staat tegenover de Partij en zich hare verdringing door eene andere ten doel stelt?

De conclusie, waartoe het P.B. op grond van organisatorische overwegingen komt, luidt:

„de leden der S. D. A. P., die zich bij het Verbond aansluiten, organiseren zich daarvoor buiten de Partij met hare meest verbitte vijanden om haar door een andere partij, in den geest der S. D. P., te vervangen.

Het advies vervolgt dan verder:

„dat een dergelijk optreden niet met een eerlijke opvatting van het lidmaatschap der

Partij is te vereenigen, ligt vóór de hand. Zeer zeker is ook in onze Partij plaats voor eene oppositie, maar dan voor eene, die in de eigen democratische organisatie en samenstelling der Partij genoeg vertrouwen stelt, om binnen het raam der Partij, met de beschikbare middelen van voorlichting en discussie, als deel der organisatie zelve, hare speciale inzichten te verdedigen en die zich met de Partij, hare meerderheid, leiding en politieke vertegenwoordiging, genoeg solidair gevoelt, om hare besluiten te eerbiedigen, ook waar deze van hare speciale inzichten afwijken. Zij, die dit niet kunnen doen en de behoefte gevoelen, buiten de grenzen, door de bestaansmogelijkheid en de strijdbaarheid der Partij getrokken, deze te bestoken of in de uitvoering harer besluiten tegen te werken, staan geestelijk en politiek buiten haar en behooren haar als eerlijke lieden te verlaten. Zij daarentegen, die ondanks tijdelijk of duurzaam meningsverschil met de meerderheid, de S. D. A. P. beschouwen als de historisch geworden organisatie van het politiek denkende socialistische proletariaat van ons land en dit proletariaat voldoende vertrouwen om aan te nemen, dat het ook onder veranderde omstandigheden in en met die Partij zijn weg zal weten te vinden, zullen vóór alles de eenheid en daadkracht der S. D. A. P. hooghouden en de verwarring en desorganisatie in het proletariaat niet verergeren door deelneming aan nieuwe pogingen tot splitsing, verdeeldheid en inwendigen strijd. Met name zullen zij hiertoe niet willen overgaan in een tijd van overgang als de tegenwoordige, nu alles onzeker is, nu de voorstanders van elke, ook der bestaande tactiek, verplicht zijn, de gebeurtenissen op zich te laten inwerken en rustig kennis te nemen van wat zij ons leeren, terwijl eerst nadat de orkaan van den Wereldkrijg is uitgewoed, de tijd voor eventueele herziening van ons program en strijdwijze is gekomen."

Het tweede gedeelte van het advies, waarin het standpunt der partij nog eens uitvoerig uiteengezet en verdedigd werd, eindigt met den oproep aan alle partijgenooten, om het „Revolutionair Socialistisch Verbond" den weg van alle tot heden mislukte uitingen van sectarisme en individualisme in de Nederlandsche socialistische kringen te laten opgaan en tegenover die poging, om onze partij te verzwakken en te desorganiseeren, te volharden in verdubbelde trouw aan de S. D. A. P.

Naar aanleiding van het ingediende ontwerp-Landstormwet werd den 20en Juni '15 een vergadering van den Partijraad gehouden. Voor het verslag van de besprekingen, daar gevoerd, verwijzen wij naar het communiqué in „Het Volk" van 22 Juni en volstaan hier met te vermelden, dat de Partijraad met algemeene stemmen verklaarde met volle instemming kennis te hebben genomen van het voornemen der Kamerfractie om tegen het wetsontwerp te stemmen. Eveneens werd met algemeene stemmen de wensch te kennen gegeven, dat het P.B. een manifest tegen het ontwerp zou uitgeven, waarin tevens het standpunt, dat de partij in de resolutie van het Arnhemse Congres innam, nogmaals tot uiting zou komen.

Verworpen werd met 5 stemmen voor een

conclusie, waarin het P.B. werd geadviseerd een actie tegen het drijven naar oorlog en het militarisme op vergaderingen en in straatdemonstraties voor te bereiden; daarentegen vereenigde de Partijraad zich met het voornemen van het P.B. om op 27 Juni een demonstratie tegen het wetsontwerp in Utrecht te houden, terwijl aan de plaatselijke organisaties werd overgelaten meerdere vergaderingen te beleggen. In „Het Volk" van 21 Juni verscheen het manifest tegen het wetsontwerp en werden de georganiseerde arbeiders opgeroepen tot deelname aan de demonstratie, die den 27en Juni te Utrecht werd gehouden. Deze betooging slaagde uitstekend; in de zaal en in den tuin werd door verschillende sprekers het woord gevoerd.

De volgende motie werd gesteld en aangenomen met algemeene stemmen:

„De groote demonstratie, bijeengeroepen door de Soc. Dem. Arb.-Partij, ter bespreking van het wetsontwerp tot uitbreiding van den landstorm, gehoord de inleidingen der sprekers, constateert dat dit wetsontwerp aan de regering de bevoegdheid geeft om een reusachtige legeruitbreiding tot stand te brengen zonder over de daardoor aan het volk opgelegde lasten volledige voorafgaande verantwoording schuldig te zijn,

dat het wetsontwerp niet bevat een voorstel tot invoering van een volksleger, wyl de oude legerorganisatie ten volle blijft gehandhaafd,

dat het beteekent het gevaar vergrooten dat de chauvinistische elementen in het land, tegen deze demonstratie krachtig protesteert, door die groote legermacht gesterkt zullen worden in hun onverantwoordelijk drijven,

dat deze legerversterking schade zal doen aan het vertrouwen door de oorlogvoerende landen in de neutraliteitspolitiek van Nederland.

Om al deze redenen vereenigt de meeting zich met het voornemen der Soc.-Dem. Kamerfractie om tegen dit wetsontwerp stelling te nemen."

Door Troelstra en Vliegen werd onderstaande motie gesteld, die eveneens onder applaus werd aangenomen:

„De groote nationale betooging der socialistische arbeiders van Nederland, vastbesloten in dat land elk militaristisch en chauvinistisch drijven zoo sterk mogelijk tegen te gaan, juicht de toenemende bewegingen onder de socialistischen der oorlogvoerende landen, met name van Duitschland, Frankrijk en Engeland, naar een spoedigen Vrede op den grondslag der internationale socialistische congressen hartelijk toe.

Zij ziet daarin eene uiting van het besef, dat niet de overwinning der militaristische en imperialistische heerschende kringen van eene der oorlogvoerende partijen dien grondslag kan leggen, maar slechts de eensgezinde samenwerking van de partijen der Internationale, en dat het zelfstandig optreden van het socialistische proletariaat tegen elk imperialistisch drijven in het eigen land hiervoor onmisbaar is.

Zij spreekt ten slotte haar onwrikbaar vertrouwen uit in de socialistische Internationale, die, door het uitbreken van den oorlog tijdelijk uiteengeslagen, in en door het streven naar den Vrede zal worden herboren."

Strijd voor den vrede en strijd tegen de ontzettende gevolgen van den oorlogstoestand voor de arbeidersklasse, dat is het parool, waaronder de partij in al haar geledingen gewerkt heeft gedurende de beide jaren, die sedert het Arnhemse Congres van 1915 zijn verlopen. De strijd tegen de gevolgen van den oorlogstoestand voor de arbeidersklasse is onafgebroken gevoerd door onze partij sedert den noodlottigen dag, dat de oorlog uitbarstte. Een strijd onophoudelijk gevoerd door de Partij in samenwerking met het N. V. V. en den Bond van Arbeiders-Coöperaties.

In het verslag uitgebracht voor het Congres van 1915 werd meegedeeld, wat er door de Partij sedert het uitbreken van den oorlog gedaan was, dus tot en met Maart 1915, tegen de gevolgen van den oorlogstoestand. Op dat Congres vormde natuurlijk de vraag, wat er verder behoorde te geschieden, een punt van bespreking. Het resultaat dezer besprekingen werd neergelegd in de volgende resolutie:

„Het Congres,

overwegende, dat als gevolg van den oorlog een deel der arbeidersklasse getroffen is door werkloosheid, de geheele arbeidersklasse en de economisch met haar gelijkstaanden getroffen worden door de scherpe stijging van den prijs der levensmiddelen,

verklaart, dat de plicht tot voorziening in deze economische gevolgen van den oorlog even goed door de natie moet worden aanvaard als de kosten der mobilisatie en wat daarmede in verband staat,

stelt vast, dat wat den steun der werkloozen betreft, de uitkeeringen op den voet van de noodregeling voor de georganiseerden, verhoogd met de toeslagen van plaatselijke en nationale steuncomité's, en de uitkeeringen der niet in de noodregeling betrokkenen, door deze comité's, onvoldoende zijn,

stelt daarnaast vast, dat de voortdurende prijsstijging der levensmiddelen de ontoereikendheid dezer uitkeeringen telkens verscherpt en dat de prijsstijging ook de niet werklooze arbeiders en economisch met hen gelijkstaanden, belet zich de vereischte levensmiddelen te verschaffen,

overwegende, dat de maatregelen door de regering genomen op den voet van de Levensmiddelenwet, de prijsstijging van de levensmiddelen van binnenlandsche productie slechts in geringe mate hebben tegengegaan,

overwegende, dat met het oog op den eisch van de instandhouding van het economische leven en eveneens met het oog op de internationale verhouding niet aannemelijk kan worden geacht, dat door uitvoerverbod de prijsstijging in voldoende mate kan worden tegengegaan,

overwegende, dat echter de regering, waar zij den aanvoer en de levering van tarwe en meel heeft ter hand genomen, niet het stelsel heeft gevolgd om de leveringsprijzen aldus te bepalen, dat althans de prijs van het tarwebrood gelijk bleef aan die van begin Augustus 1914, dat daarentegen, als gevolg van de prijspolitiek der regering, de prijs van tarwebrood sedert Augustus met ongeveer een derde is verhoogd,

overwegende, dat de slechts plaatselijk getroffen huurregeling de werklooze arbeiders

niet ontheft van de verplichting om een deel in de huishuur te betalen,

stelt aan de regering den eisch,

dat zij onverwijld den steun van alle werklooze arbeiders organiseere op den grondslag dat in huishuur en voldoende levensonderhoud worde voorzien,

dat zij daarnaast voor de levering van tarwe en meel hare prijspolitiek aldus wijzige, dat de broodprijs worde teruggebracht op het peil van begin Augustus,

dat zij daarnaast aan de Levensmiddelenwet krachtiger uitvoering geve dan tot heden, opdat, met instandhouding van de binnenlandsche productie, de prijsstijging van in het binnenland geproduceerde levensmiddelen worde tegengegaan,

en besluit in samenwerking met het N. V. V. voor bovengenoemde eischen een krachtige actie in het leven te roepen."

Als gevolg van dit besluit had er een samenspreking van het Partijbestuur plaats met het bestuur van het N.V.V., waarop besloten werd tot het houden van een landelijke betooging. Op deze betooging zou de onvoldoendheid der maatregelen door de regering getroffen, ten opzichte van de levensmiddelenvoorziening, de uitkeeringen aan de werkloozen en aan de gezinnen der gemobiliseerden worden gedemonstreerd, en de eischen der arbeidersklasse te dezen opzichte worden vastgesteld.

Als opwekking tot deelname aan deze betooging, werd een manifest tot de arbeidersklasse gericht, waarin de economische toestand van een groot deel der arbeidersklasse werd geschetst, als gevolg van de prijsstijging van levensmiddelen, waarin gewezen werd op de slechte regeling van de tegemoetkoming in de huishuur en op de vaak willekeurige uitkeeringen aan de werkloozen door de plaatselijke steuncomité's.

Deze betooging werd den 25en April 1915 te Rotterdam gehouden; ruim 120.000 georganiseerde arbeiders waren door 1725 afgevaardigden vertegenwoordigd. Bovendien waren tal van betoogers uit verschillende deelen van het land, in het bijzonder uit Rotterdam en omstreken, in grooten getale opgekomen. Aan het slot der betooging werd in de vier zalen, waarin de betooging plaats had, de navolgende resolutie met algemeene stemmen aangenomen:

„De demonstratie van de S.D.A.P. en het N.V.V., gehouden te Rotterdam op Zondag, 25 April 1915, vertegenwoordigende 120.000 personen, met deelname van 1250 verenigingen, vertegenwoordigd door 1725 afgevaardigden;

gezien den nood der arbeidersklasse, ontstaan door de buitengewoon hooge prijzen der voornameste levensmiddelen, welke in steeds sterker tegenstelling komen tot de loonen en in 't bijzonder tot de geheel onvoldoende steunuitkeeringen tijdens de omvangrijke werkloosheid en tot de lage vergoedingen tijdens de langdurige mobilisatie van leger en vloot;

overwegende, dat deze toestand reeds geruimen tijd duurt, en in steeds stijgende mate de inzinking van het levenspeil der arbeidersklasse met zich zal brengen;

overwegende, dat de regering, blijkens de circulaires van 20 Maart en 24 April van den minister van Landbouw, Nijverheid en Handel, getoond heeft de noodzakelijkheid van voorzie-

ning in den bestaanden noodstand te erkennen ; overwegende, dat de kosten van voorziening in dezen nood, uit den oorlog ontstaan, even goed door de overheid moeten worden gedragen als de kosten der mobilisatie ;

stelt aan de regeering den eisch :

1e. zonder verder uitstel den maatregel te nemen, waarvan de onverwijde doorvoering in hare macht ligt, n.l. een zoodanige verlaging van den prijs van graan en meel, dat de prijs van brood, zoowel van gebuild als van ongebuild meel, worde teruggebracht op het peil van begin Augustus ;

2e. de prijsverlaging van andere voorname levensmiddelen tot stand te brengen ;

3e. de uitkeering aan werkloozen en de gezinnen der gemobiliseerden zoodanig te regelen, dat in noodzakelijk levensonderhoud, met inbegrip van woninghuur, kan worden voorzien ;

dringt met nadruk aan bij de gemeentebesturen, om bij de uitvoering dezer maatregelen, krachtdadig alle mogelijke medewerking te verleenen ;

en roept de arbeiders op, om de actie ter verwezenlijking dezer eischen met alle kracht door te zetten."

Denzelfden dag, dat de georganiseerde arbeiders in Rotterdam betoogden voor de prijsverlaging der levensmiddelen, brachten de ochtendbladen het bericht, dat de circulaire van 20 Maart, waarbij tarwemeel, tarwebloem, varkensvleesch, spek, vet, groenten en aardappelen beschikbaar werden gesteld voor de gemeentebesturen ten behoeve van min- en onvermogenen, door den minister van Landbouw, Nijverheid en Handel was ingetrokken en vervangen door eene andere, die den dag te voren, den 24sten April, was verschenen.

Door deze nieuwe circulaire, werd den gemeentebesturen ter beschikking gesteld ongebuild tarwemeel, rogge, varkensvleesch en groenten.

Onmiddellijk na de verschijning dezer circulaire werd door de Partij en het N. V. V. een schrijven gezonden aan de Bestuurdersbonden en de afdelingen der S. D. A. P., waarin deze werden opgewekt gezamenlijke vergaderingen te beleggen en zich tot de gemeentebesturen te wenden met een adres, waarin op doorvoering van de door den minister getroffen maatregelen werd aangedrongen en in het bijzonder werd bepleit, de verkrijging van de broodkaarten te vergemakkelijken, zoodat de gansche arbeidersklasse er van zou kunnen gebruik maken. Het resultaat van deze actie is geweest, dat de bruinbroodregeling in een groot aantal gemeenten werd doorgevoerd, ook daar, waar het gemeentebestuur er aanmerkelijk weinig geneigdheid toe vertoonde.

Op 3 Juni 1915 werd door het N. V. V. en de S. D. A. P. een adres gezonden aan de regeering, waarin opnieuw de aandacht der regeering gevestigd werd op den nood der arbeidersklasse en aan de regeering werd verzocht :

onverwijld het noodige te doen, opdat :

eene regeling van Rijkswegen worde getroffen, die in de uitkeeringen aan de werkloozen en in de vergoedingen aan de gezinnen der gemobiliseerden de vereischte verbetering brengt ;

de beschikbaarstelling van Regeeringswegen van brood beneden den kostprijs worde uitge-

strekt tot brood, ook van gebuild tarwemeel ; zulke beschikbaarstelling ook uitgestrekt worde tot andere voorname voedingsmiddelen, zooals vet, aardappelen, eenige in groote hoeveelheden geteelde groentensoorten ;

dat deze beschikbaarstelling over het land in die mate algemeen worde gemaakt, als door de behoefte der bevolking wordt vereischt ;

aan de Levensmiddelenwet eene krachtiger en meer doeltreffender uitvoering worde gegeven in het verbruikersbelang ;

bij de regeling van den uitvoer van levensmiddelen het verbruikersbelang meer dan tot nu toe zal worden gediend."

Ten einde voor de in dit adres gestelde eischen naast de schriftelijk toelichting ook nog eene mondelinge te geven en ten einde te trachten te vernemen, welke verdere maatregelen van de zijde der regeering ten aanzien van de levensmiddelenvoorziening te wachten zouden zijn, werd eene audiëntie voor vertegenwoordigers van het N. V. V. en S. D. A. P. bij den minister van Landbouw, Nijverheid en Handel aangevraagd. Deze audiëntie had 6 Augustus 1915 plaats, nadat door den minister vooraf de voorwaarde was gesteld, dat van de besprekingen geene mededeelingen in de pers zouden komen, daar zoodanige publicatie zijne plannen zou benadeelen, omdat belanghebbende handelaren naar aanleiding dier mededeelingen hunne maatregelen zouden kunnen treffen.

Krachtig is door de vertegenwoordigers van Vakverbond en S. D. A. P. in deze audiëntie aangedrongen op de beschikbaarstelling van de in het gezamenlijk adres gevraagde levensmiddelen, terwijl bovendien werd gevraagd ook ten opzichte van den melkprijs eene regeling te treffen.

Kort na de audiëntie — door eene circulaire van 20 Augustus 1915 — werden nieuwe maatregelen bekend, door den minister ten bate der levensmiddelenvoorziening getroffen. Aardappelen, peulvruchten en sommige groenten, zooals kool, peen, bieten, knolrapen, uien en vatgroenten, zouden voor de komende wintermaanden worden beschikbaar gesteld. Ten aanzien van de aardappelen en de peulvruchten werd de grens gesloten en zou zij niet weder voor uitvoer van de genoemde artikelen worden geopend, alvorens gebleken was, „dat de binnenlandsche consumptie tegen billijke prijzen in voldoende mate wordt bediend". Voor de versche en ingemaakte groenten werd eene soortgelijke regeling getroffen als voor het varkensvleesch. De uitvoer werd niet verboden, alleen werd bekend gemaakt in de centra der groententeelt, welk deel der productie ter beschikking van de regeering moest worden gesteld.

Met deze maatregelen is niet bereikt, evenmin als met de andere door de regeering getroffen, dat de beschikbaar gestelde verbruiksartikelen steeds in voldoende mate en tegen redelijken prijs voor de arbeiders en met hen gelijk te stellen personen verkrijgbaar zijn geweest — met uitzondering van het bruinbrood — veel minder hebben zij tot gevolg gehad, dat de kosten van het levensonderhoud werden teruggebracht tot die, welke voor Augustus 1914 golden. De duurte bleef aanhouden.

Op de vergadering van den P a r t i j r a a d,

gehouden den 3en October, werd door Wibaut een inleiding gehouden over de Levensmiddelenvoorziening. Als gevolg hiervan werd d.d. 17 October 1915 aan de sociaal-democratische gemeenteraadsleden een circulaire gezonden, waarin een overzicht werd gegeven van hetgeen de gemeentebesturen konden doen ter uitvoering van de regeeringsmaatregelen en welke maatregelen rechtstreeks door de gemeentebesturen konden worden getroffen.

Zoo werd er voor gezorgd, dat gedurende den winter van 1915-'16 in tal van gemeenten de noodige drijfkrachten aanwezig waren om nalatige of laksche gemeentebesturen er toe te brengen zooveel mogelijk te doen, wat met toepassing van de regeeringsmaatregelen viel te bereiken.

In het voorjaar van 1916 was echter de toestand zoo, dat krachtig aandringen bij de regeering dringend geboden was.

Door de Partij, het N. V. V. en den Bond van Arbeiders-Coöperaties werd gezamenlijk opgetreden.

Op 6 en 7 Mei werd te Amsterdam de Duurte-Conferentie gehouden. Aan deze conferentie, bijeengeroepen door het Partijbestuur en het bestuur van het N. V. V., werd deelgenomen door 16 partijgewesten en federaties, 32 besturen van vakbonden, 4 bestuurdersbonden, den Bond van Soc.-Dem. Vrouwenclubs, de Kamerfractie, de Redactie van „Het Volk” en van de „Soc. Gids”, het bestuur van den Bond van Arbeiders-Coöperaties, het bestuur van de S. D. A. P. en van het N. V. V.

Door Schaper werd de vraag behandeld: „Welke maatregelen behooren te worden genomen?” Wibaut trad als inleider op met het onderwerp: „De beteekenis van absoluut uitvoerverbod” en Oudegeest behandelde: „De duurte en de loonen”.

Op deze conferentie werd besloten, dat de drie centrale organisaties zich nogmaals zouden wenden tot de regeering. Den 9den d.a.v. werd als gevolg hiervan een adres aan de regeering gezonden. Dit adres bevatte een uitvoerige uiteenzetting, welke de gevolgen der tot dan toe genomen maatregelen voor de arbeidersklasse hadden gehad en met nadruk werd er in aangedrongen op het nemen van de volgende maatregelen:

„op den weg van de levensmiddelenvoorziening worde krachtig voortgegaan, ondanks het verzet, dat van reactionaire zijde daartegen begint op te komen;

op buitenlandsche artikelen, waarvan de prijzen hoog zijn tengevolge van omstandigheden, waarop de regeering geen of te weinig invloed heeft, of binnenlandsche producten, waarvan de prijs afhankelijk is van de kosten der daarvoor benoodigde, uit het buitenland aangevoerde grondstoffen, worde, zoo noodig, uit de schatkist geld toegelegd, om ze tegen redelijken prijs onder het bereik van de groote massa te brengen;

voorkomen dient te worden, dat door een te ruimen uitvoer van in het binnenland voortgebrachte producten, de voorraad voor eigen bevolking te zeer wordt aangetast; voldoende hoeveelheden dezer producten moeten voor binnenlandsch gebruik, tegen prijzen, niet hooger dan voor den oorlog, beschikbaar gesteld en regelmatig gedistribueerd worden;

de onteigeningswet van 3 Augustus 1914 („Stbl.” No. 315) worde verscherpt, zoodat bij ontduiking der maximum-prijsbepaling inbeslagname belangrijk beneden den kostprijs worde mogelijk gemaakt;

een strenge strafbepaling worde in het leven geroepen, waarbij gestraft wordt degene, die waren, door de regeering bestemd ter distributie in het klein, opzettelijk aan hun bestemming onttrekt, hetzij om ze binnenlands te verkoopen, hetzij om ze te exporteeren;

tegenover producenten, die opzettelijk hunne waren vasthouden om woekerwinsten te maken, worde de inbeslagname toegepast, tegen een prijs, die niet alleen voor de producenten gevoelig verlies beteekent, doch die bovendien in staat stelt tot goedkoope beschikbaarstelling en distributie;

inbeslagname tegen vergoeding ver beneden den kostprijs zal eene sterke preventieve werking hebben;

het stelsel van maximum-prijzen worde nog uitgebreid en vooral tijdig toegepast;

de vastgestelde maximum-prijzen worden streng gehandhaafd en nalatige gemeentebesturen worden hieromtrent aan hun plicht herinnerd, met afschrift der ministerieele aanschrijving aan den Raad der gemeente;

Burgemeesters, die door hunne nalatigheid toelaten, dat z.g. regeeringsproducten in handen komen van hen, voor wien ze niet zijn bestemd, waardoor gevaar kan ontstaan, dat de gezinnen van on- en minvermogenen blijven verstoken van hetgeen ze noodig hebben, worden van ambtswege vermaand, zoo noodig met publicatie en in ieder geval met kennisgeving aan den Raad der gemeente;

Gemeentebesturen, die nalatig zijn op het gebied van de levensmiddelenvoorziening, door van de beschikbaarstellingen geen of onvoldoende gebruik te maken, worden openlijk aan die maatregelen herinnerd, en van regeeringswege op hunne tekortkomingen gewezen;

de regeering wake, beter dan zij deed, dat bij de voorziening van tarwe voor regeeringsbrood, enkel goede kwaliteit worde verstrekt. Zij breide de beschikbaarstelling van regeeringsbrood uit, ook tot gemeenten, waar roggebrood vrij algemeen het volksvoedsel is.

Ten aanzien van de groenten worde tijdig voor het eerstvolgende seizoen een regeling van beschikbaarstelling en distributie getroffen. De regeering verplichte de gemeentebesturen haar behoorlijke distributieplannen voor te leggen;

overwogen worde om, indien door de weersgesteldheid van den volgenden winter stapelgroenten, als gele en roode kool, weder vroeg moeten worden opgeruimd, in het voorjaar ook gewone witte kool, ofschoon in het grootste gedeelte des lands anders geen regelmatig verkoopbaar product, beschikbaar te stellen;

ten opzichte van vet moet de beschikbaarstelling tot lagere prijs geschieden en in elk geval in veel grooter hoeveelheden plaats hebben; ook ten opzichte van varkensvleesch is prijsverlaging noodig, terwijl voor beschikbaarstelling van rundvleesch eveneens maatregelen moeten worden getroffen;

visch worde beschikbaar gesteld in veel

ruimer hoeveelheid, betere kwaliteit en tot lagere prijzen;

voor een zoo belangrijk voedingsmiddel als rijst kan beschikbaarstelling tegen normalen prijs niet langer worden gemist;

wat betreft de aardappelen, stelle de regeering maximum-prijzen voor de verschillende soorten vast, en zorgte zij zoo noodig door in bezitneming voor beschikbaarstelling tegen den prijs van vóór den oorlog. Indien daartoe, hetgeen voor ondergeteekenden niet vaststaat, een toeslag uit de schatkist noodig mocht zijn, worde deze verstrekt. Zij verbiede voor het aanstaande seizoen het verbouwen van andere producten op velden, tot op heden met aardappelen bebouwd, wanneer en voor zoover dit noodig mocht zijn om de bevolking van dit belangrijke voedsel te blijven voorzien."

Ondergeteekenden, aldus werd in het adres gezegd, achten het daarnaast de onafwijsbare plicht der regeering, te zorgen voor beschikbaarstelling en regelmatige distributie van goedkope brandstoffen, niet slechts voor den volgende winter, doch ook voor de e.k. maanden.

Verder werden nog de volgende maatregelen aanbevolen:

de regeering bevordere zooveel mogelijk de oprichting van gemeentewinkels, zooals deze reeds bestaan, voor den verkoop van z.g. regeeringsproducten;

de regeering overwege voorts, of niet ten aanzien van kleederen, schoeisel, wollen stoffen enz. maatregelen kunnen worden getroffen, zoodat deze onmisbare artikelen tegen de prijzen, ongeveer van voor den oorlog, worden beschikbaar gesteld, zoo noodig met krachtige financieele hulp vanwege het Rijk.

Aan het slot werden door adressanten de wensch en het vertrouwen uitgesproken, dat de regeering met ernst een en ander zal overwegen om aan de stijgende, rechtmatige ontevredenheid onder een belangrijk deel der bevolking een eind te maken en dat de regeering hopelijk den ernst van den toestand zou beseffen.

Het adres eindigde aldus:

„het zou noodlottig zijn voor de belangen van land en volk, indien na den oorlog zou blijken van een verzwakking der volkskracht en een inzinking van den toestand der arbeidende klasse in nog erger mate dan zich op dit oogenblik reeds duidelijk begint te openbaren. De arbeidersklasse mag er aanspraak op maken en heeft er onbetwistbaar recht op, dat in deze benarde tijden van overheidswege niets worde nagelaten, om op afdoende wijze voor hare belangen op te komen."

Voor een krachtige voortzetting van de levensmiddelen-actie, was het noodig een nauwkeurig en betrouwbaar overzicht te hebben over de gedragingen der gemeentebesturen inzake de levensmiddelenvoorziening. Ten einde dit te verkrijgen werd den 29en Mei aan de besturen van de afdeelingen en van de gemeentelijke en stedelijke federaties een vragenlijst toegezonden.

Het materiaal tengevolge van deze enquête verzameld, diende in de eerste plaats om er mededeeling van te doen op de vergadering van Soc.-Dem. Gemeenteraadsleden, gehouden 1 October 1916. Overigens werden de gegevens

verwerkt in eenige artikelen, die gepubliceerd werden in het maandblad „De Gemeente" van 15 Oct., 15 Nov., 15 Dec. '16 en 15 Januari en 15 Februari 1917; hierop moet nog een slot-artikel volgen.

Intusschen werden op tal van plaatsen vergaderingen en betoogingen gehouden, alle er op gericht zoowel de regeering als de gemeentebesturen te dringen tot het nemen van krachtiger maatregelen tegen de steeds toenemende duurte; ook en vooral er op gericht om de komende Distributiewet zoo goed mogelijk te doen zijn. Deze wet werd den 19den Augustus 1916 afgekondigd en gaf nu de geheele actie de richting aan, waarin deze zou dienen te worden gewend, n.l. den noodigen drang uit te oefenen bij de gemeentebesturen en bij de regeering, dat de wet zoo ruim en zoo flink mogelijk zou worden uitgevoerd en toegepast. Hiervoor was een centrale leiding, die onafgebroken kon werkzaam zijn, meer dan ooit noodig. Als gevolg hiervan werd door de drie centrale organisaties een Commissie uit de Arbeidersbeweging voor de Levensmiddelenvoorziening gesticht.

Deze commissie, opgericht in November 1916, heeft in den korten tijd van haar bestaan bevestigd, dat zij een zeer nuttig en belangrijk werk verricht. Op tal van plaatsen werden plaatselijke commissies opgericht, die nauwlettend toezicht houden op de levensmiddelenvoorziening in haar gemeenten. Dit optreden in tal van plaatsen was het gevolg van de actie van de Centrale Commissie. Bovenal zorgde de Centrale Commissie er voor de noodige gegevens uit tal van plaatsen te verkrijgen om te kunnen beoordeelen in hoever de distributiewet werd uitgevoerd. Deze gegevens verschaften het materiaal, waardoor het mogelijk was, dat de drie centrale organisaties zich met een uitvoerig gedocumenteerd adres tot de regeering konden wenden (10 Jan. 1917). In dit adres werd aangedrongen op het nemen van de volgende maatregelen:

a. dat ook in die gemeenten, waar tot nog toe de arbeiders verstoken zijn van de ingevolge art. 1 der Distributiewet-1916 beschikbaar gestelde goederen, deze ten spoedigste verkrijgbaar zullen zijn;

b. dat door eene voor het geheele land geldende regeling worde voorkomen, dat meer goederen beschikbaar gestelde goederen in grooter hoeveelheid, dan voor onmiddellijk gebruik benodigd, in voorraad kunnen koopen;

c. dat, indien algemeene beperking van het gebruik van bepaalde artikelen voor levensonderhoud in verband met beschikbare voorraden noodzakelijk is, te dezen opzichte voldoende mededeeling aan het Nederlandsche volk zal worden gedaan;

d. dat de gemeentebesturen tijdig ontvangen de hoeveelheden door hen van verschillende artikelen aangevraagd;

e. dat de bij circulaire van 28 September 1916 vastgestelde maximumprijzen voor de verbruikers van de onder art. 1 der Distributiewet-1916 vastgestelde artikelen in geen geval zullen worden verhoogd en de reeds ingevoerde verhoogingen weder zullen vervallen;

f. dat daarenboven de maximum-prijs voor rijst aanmerkelijk zal worden verlaagd, en

g. dat, naast de reeds ingevolge art. 1 der Distributiewet-1916 aangewezen artikelen, nog

ten spoedigste tegen verminderden prijs zullen worden beschikbaar gesteld: kleeding, schoeisel, breiwol, sajete, zoolleder en klompen.

Op denzelden datum wendde de Commissie zich tot de Regeering met een adres, waarin de aandacht er op gevestigd werd, dat van een belangrijk aantal der ingevolge art. 1 der Distributiewet aangewezen goederen door het Joodsche deel der bevolking om redenen van godsdienstigen aard geen gebruik mag worden gemaakt; dat hierdoor alleen reeds van het voor de beschikbaarstelling voor het jaar 1917 aan de Staten-Generaal gevraagde bedrag van 80.000.000 gulden, het voor de artikelen rundvet, spek en varkensvleesch ten laste der schatkist komende bedrag van rond 23 miljoen gulden voor hen van geene beteekenis is.

Tijdens de behandeling van het 80-miljoenenontwerp werd door de drie centrale lichamen nogmaals een demonstratieve vergadering gehouden te Amsterdam op den 25en Februari 1917.

Op deze Betooging werd de volgende motie aangenomen:

„De vergadering, belegd door de besturen van het Nederlandsch Verbond van Vakverenigingen, de Sociaal-Democratische Arbeiderspartij in Nederland en den Bond van Nederlandsche Arbeiders-Coöperaties, gehouden op Zondag, 25 Februari 1917, in het Concertgebouw te Amsterdam, vertegenwoordigende ruim 170.000 georganiseerde arbeiders, aldaar vertegenwoordigd door 1300 afgevaardigden;

constateert met voldoening, dat aan een tweetal der eischen, door de besturen van bovengenoemde organisaties in hun op 10 Januari j.l. tot de regeering gericht adres gesteld, sedert door de regeering is tegemoet gekomen;

constateert, dat enerzijds door de regeering meerdere bekendheid wordt gegeven aan de door haar ten behoeve van de levensmiddelenvoorziening getroffen maatregelen, en dat anderzijds door het door haar ingevoerde stelsel van rantsoeneering thans wordt voorkomen, dat meer goederen de door haar beschikbaar gestelde goederen in grooter hoeveelheid dan voor onmiddellijk gebruik benodigd, in voorraad kunnen kopen;

betreurt, dat bij het gevolgde systeem van rantsoeneering ten opzichte van sommige artikelen de hoeveelheden te laag zijn gesteld om te voorzien in de behoeften der arbeidersgezinnen;

dringt er ten krachtigste op aan, dat hierin alsnog verbetering worde gebracht;

handhaaft ten volle het overige in vorengevoemd adres gevraagde en betreurt, dat door de regeering hieraan nog niet is voldaan;

dringt er in het bijzonder op aan, dat:

1. onder geen omstandigheden de bij de invoering van de Distributiewet 1916 vastgestelde maximumprijzen worden verhoogd;

2. dat de maximumprijzen voor witbrood en voor rijst algemeen en blijvend worde verlaagd, en

3. dat het aantal artikelen, onder art. 1 der Distributiewet 1916 tegen verminderden prijs beschikbaar gesteld, worde uitgebreid met kleeding, schoeisel, breiwol, sajete, zoolleder en klompen;

stelt voorts den eisch, dat alle vorming van

voorraden of achterhouding van voorraden van levensmiddelen voor beschikbaarstelling bestemd, ook door partikulieren, door inbezitting zal worden tegengegaan;

spreekt voorts als hare meening uit, dat reeds thans door de regeering maatregelen dienen te worden getroffen, waardoor een behoorlijke en voldoende levensmiddelenvoorziening gedurende den komenden zomer, herfst en winter wordt verzekerd;

dringt hiertoe bij haar aan op vaststelling van de hoeveelheden levensmiddelen, welke dit jaar worden verbouwd, en op aankoop en voor zoover noodig en mogelijk op beschikbaarhouding voor de konsumptie in eigen land van den oogst voor alle daarvoor geschikte producten.”

In hoeverre aan den aandrang der arbeidersorganisaties zal worden voldaan, in hoeverre de noodig gebleken maatregelen zullen worden getroffen, het zal voor een groot deel afhangen van de houding der georganiseerde arbeidersklasse. Wat tot nu toe echter tot stand is gekomen, is een gevolg van het eensgezind en gezamenlijk optreden van Partij, Vakbeweging en Coöperatie.

De actie voor het Algemeen Kiesrecht kon tengevolge van de politieke toestanden gedurende het jaar 1915 zoo goed als niet gevoerd worden, niet anders dan occasioneel bij de algemeene verkiezingen voor de gemeenteraden, die dat jaar plaats hadden. Aan deze verkiezingen werd in tal van plaatsen door onze afdelingen deelgenomen. Zes-en-vijftig partijgenooten-raadsleden moesten aftreden; gekozen werden 111 partijgenooten; het aantal steeg daardoor van 256 tot 311.

Toen de Troonrede van 1915 echter de hervervatting aankondigde van het gewone parlementaire werk door de regeering, veranderde de politieke situatie geheel en al. Groote politieke vraagstukken, waarvoor de partij jarenlang had gestreden, zouden tot oplossing worden gebracht. Het was dus plicht, dat de partij zich over de aan de orde gestelde vraagpunten zou uitspreken. Hiermede te wachten tot het gewone Paaschcongres was niet mogelijk, omdat o. a. de voorstellen tot Grondwetsherziening en de Belastingontwerpen reeds vóór Paschen in de afdelingen der Kamer zouden worden onderzocht. Er werd daarom door het Partijbestuur besloten een Buitengewoon Congres uit te schrijven. Dit congres werd 8 en 9 Januari 1916 te Arnhem gehouden. Aan de orde werden gesteld: de Grondwetsherziening, het Ouderdomspensioen, de ontwerpen Ziektewet en Invaliditeitswet en de Belastingontwerpen.

Voor de besprekingen op dit Congres gehouden kan hier verwezen worden naar het Verslag, dat uitgegeven is door de Maatschappij „Ontwikkeling”.

Het standpunt der Partij werd in resoluties, eveneens in genoemd verslag gepubliceerd, neergelegd; hiermede was de basis gegeven aan de actie, die gedurende den eerstvolgenden tijd zou worden gevoerd.

De actie voor het algemeen mannen- en vrouwenkiesrecht en voor het vrouwenkiesrecht afzonderlijk werd door de Partij en den Bond van Soc.-Dem.

Vrouwenclubs krachtig gevoerd; de Vrouwenendag op 16 April, het deelnemen aan de Betooging voor Vrouwenkiesrecht, uitgaande van de Vereeniging voor Vrouwenkiesrecht, op 18 Juni en de Betooging voor Algemeen Kiesrecht op 17 September 1916 te Amsterdam waren de zichtbare en, vooral de laatste, grootsche uitingen van den wil der arbeidersklasse om het Algemeen Kiesrecht voor mannen en vrouwen te doen tot stand te brengen.

De Betooging voor het Algemeen Kiesrecht van den 17den September 1916 is de meest grootsche geweest, die in den geheelen Kiesrechtstrijd gehouden werd. Een massa van tegen de 40.000 mannen en vrouwen vulde het terrein van de IJclub, waar door een twaalftal spreeksters en sprekers het woord werd gevoerd. Deze duizenden bij duizenden betoogers vormden een stoet van reusachtige lengte, die zich door de straten van Amsterdam bewoog, demonstreerende, dat de eis van de invoering van het Algemeen Kiesrecht gesteld werd door de gansche georganiseerde arbeidersklasse. Niet minder dan pl.m. 1250 organisaties namen aan deze Betooging deel, die een van de schoonste gebeurtenissen is geweest uit den strijd voor het Algemeen Kiesrecht.

Naast de afzonderlijke actie voor het Algemeen Kiesrecht voor mannen en vrouwen waren ook de Statenverkiezingen in dit jaar, 1916, een onderdeel van den strijd voor dit recht.

De kiezerskweek was in het begin van het jaar krachtig aangepakt; formulieren en handleidingen voor het brengen van kiezers op de lijst werden door het partijsecretariaat beschikbaar gesteld en bovendien tegen geringen prijs een vlugschriftje, getiteld: „In den Slaapwagen”.

Tegen den aanvang der verkiezingen werd een manifest van het Partijbestuur gepubliceerd en over het land verspreid en bovendien een geschrift ten gunste van het Staatspensioen.

Toen door de Regeering vrij onverwacht de wijziging van art. 192 van de Grondwet aan de orde werd gesteld, gingen er in de partij stemmen op, die aandrongen dit voorstel eerst te behandelen op een buitengewoon Congres. In de vergadering van het P.B., gehouden den 30en September 1916, werd een beslissing genomen te dezen opzichte.

In het communiqué, dat van deze vergadering in „Het Volk” verscheen, lezen wij het volgende:

„Het belangrijkste punt van bespreking was de vraag, of, nu de Tweede Kamer besloten had bij de behandeling van de Kiesrechtvoorstellen der regeering, ook de algemeene beschouwingen over art. 192 te openen, het houden van een congres vóór 17 October over het onderwijsartikel wenschelijk en mogelijk was.

De statuaire noodzakelijkheid om hierover een referendum uit te schrijven, was niet aanwezig, wijl door slechts vijf afdelingen een congres was aangevraagd.

De partij heeft haar standpunt in den schoolstrijd bepaald. De redenen, die de andere partijen der linkerzijde nopen deze kwestie thans principieel onder de oogen te zien op een algemeene vergadering, gelden voor de S. D. A. P. niet. Zij heeft haar oordeel in de Groninger

schoolmotie principieel vastgelegd.

Het Partijbestuur was van oordeel, dat het er in geen geval aan mocht medewerken om thans op een congres de kwestie der al of niet handhaving van deze motie aan de orde te stellen.

De discussies over art. 192 zouden zich moeten bepalen tot de interpretatie van onze Groninger motie in verband met het voorgestelde grondwetsartikel, m. a. w. tot de vraag, of en in hoeverre onze medewerking aan de totstandkoming van dit artikel afhankelijk dient te worden gesteld van een andere formulering der waarborgen in deze motie geëischt.

Wanneer het Partijbestuur er van overtuigd ware geweest, dat hieromtrent een diepgaand meningsverschil tusschen de Partij en haar vertegenwoordigers in de Commissie voor de Grondwetsherziening bestond, dan zou het ondanks ernstige bezwaren, er toe geneigd zijn geweest, de Partij in de gelegenheid te stellen zich op een congres uit te spreken.

Deze overtuiging bezit het Partijbestuur echter niet. Het meent den drang van sommigen naar een congres, te moeten verklaren uit het misverstand, dat de Kamerfractie zonder te streven naar de vervulling van de te verwezenlijken voorwaarden in de Groninger motie opgenomen, zich tot een verdediging van den tekst van het voorgestelde grondwetsartikel zal moeten bepalen. Dit is echter niet het geval. Het Partijbestuur is van oordeel dat de verschillende stroomingen minder ver uiteenloopen dan verondersteld wordt, en dat blijken zal, dat men het vrij algemeen op de hoofdzaken eens is, en men slechts te doen heeft met een kwestie van interpretatie, zij het dan ook een van hoogst gewichtigen aard.

Hierbij komt: Aan het uitschrijven van een congres op zeer korten termijn (het zou uiterlijk Zondag 15 October gehouden moeten worden) zijn bovendien onoverkomelijke bezwaren verbonden. Daarbij klemt ook het financieele bezwaar zeer. In dezen tijd, nu we pas een verkiezing achter den rug hebben en een krachtige wintercampagne, gevolgd door een nieuwe verkiezing, tegemoet gaan, mag de Partij niet dan bij onafwijsbare noodzaak, tot het doen van een uitgave van duizenden guldens overgaan.

Om deze redenen meende het Partijbestuur zich er toe te moeten bepalen, om over de behandeling van artikel 192 en de kwesties, die zich daarbij voordoen, een vergadering van den Partijraad uit te schrijven.”

Den daaropvolgenden 15den October werd de vergadering van den Partijraad gehouden. Voor de gehouden discussies verwijzen wij naar het uitvoerige verslag van deze vergadering in „Het Volk” van 17 October.

Met algemeene stemmen, op eenige onthoudingen na, werd door den Partijraad de volgende motie aangenomen:

„De Partijraad, overwegende, dat het regeeringsvoorstel tot wijziging van art. 192 der grondwet het middel kan zijn, om te komen tot eene verhouding tusschen het openbaar en het bijzonder lager onderwijs in den geest der Groninger Schoolmotie, en dus in zijn algemeene strekking dient te worden aanvaard;

dat echter dat voorstel wèl de financieele gelijkstelling der bijzondere school met de open-

bare, onder den waarborg van vrijheid van richting bevat; doch de waarborg van materieele gelijkwaardigheid daarin niet uitdrukkelijk is opgenomen;

verwacht, dat de soc.-dem. Kamerfractie zal medewerken, om dezen waarborg in het artikel opgenomen te krijgen,

en geeft het P.B. in overweging, omtrent de voorstellen der Bevredigingscommissie tot uitwerking van het nieuwe grondwetsartikel, getoetst aan de verschillende eischen der Groninger Schoolmotie, tijdig een uitspraak der Partij uit te lokken."

Aan de opdracht in de laatste alinea van deze motie aan het P.B. gegeven, werd in de vergadering van het P.B., gehouden den 17den Februari 1917, uitvoering gegeven door de benoeming van een commissie tot uitwerking van het nieuwe artikel 192 van de grondwet. Deze commissie heeft de opdracht zoo tijdig met haar taak gereed te zijn, dat haar rapport op een buitengewoon Congres, te houden met Kerstmis 1917, een onderwerp van discussie kan uitmaken.

Intusschen zijn de voorstellen tot wijziging der grondwet in de Tweede Kamer met op één na algemeene stemmen aangenomen. Het is dus wel aan te nemen, dat ook de Eerste Kamer ze eveneens zal aannemen. Binnen betrekkelijk korten tijd zal dan het algemeen kiesrecht voor mannen een voldongen feit zijn; het passieve kiesrecht voor de vrouw zijn ingevoerd en tevens de mogelijkheid voor de invoering van het vrouwenkiesrecht geopend.

De strijd voor het algemeen kiesrecht voor den man is daarmee afgesloten en de strijd voor het algemeen vrouwenkiesrecht zal met groote kracht en onvermoeide energie door de partij worden aanvaard en volstreden tot het doel zal zijn bereikt.

Intusschen is er door de verschillende politieke partijen, waarvan vertegenwoordigers in het Parlement zitting hebben, een overeenkomst aangegaan om de a.s. algemeene verkiezingen voor de Tweede Kamer bij enkele candidaatstelling te doen afloopen.

In een bijeenkomst van de voorzitters van genoemde politieke partijen werd besloten een voorstel in dezen zin de verschillende partijen voor te leggen.

Het P.B., dat zich met dit voorstel kon vereenigen, besloot het ter behandeling voor te leggen aan een buitengewoon Congres, dat den 11den Februari 1917 te Zwolle zou worden gehouden.

Het voorstel luidde:

„Het Congres machtige het Partijbestuur namens de Partij de volgende overeenkomst aan te gaan:

„Bij de verkiezingen voor leden van de Tweede Kamer der Staten-Generaal, welke tengevolge van de ontbinding met het oog op de Grondwetsherziening in 1917 zullen moeten plaats vinden, zal door alle partijen worden gepoogd, te bewerken, dat de zittende leden geen bestrijding vinden en zoo mogelijk bij enkele candidaatstelling worden herkozen, waarbij echter uitdrukkelijk wordt vooropgesteld, dat gedurende de parlementaire periode aanvangende na bedoelde verkiezing en eindigende met de ontbinding tengevolge van de

eerste verkiezing krachtens evenredig kiesrecht, door alle partijen zal worden bevorderd, dat elke beslissing zal worden vermeden over eenig onderwerp dat tot politieke beginselstrijd zoude leiden."

Dit buitengewoon Congres is evenwel niet doorgegaan. Uit de Partij kwamen tal van stemmen op, die verklaarden, dat zij het niet noodig vonden, dat er een Congres voor dit voorstel werd gehouden.

In zijn vergadering van 29 Januari 1917, besloot het P.B. het buitengewoon Congres niet te laten doorgaan en motiveerde zijn besluit als volgt:

„het Partijbestuur nam in zijne vergadering van Maandag j.l. kennis van de besluiten van zeer vele afdelingen betreffende de ontwerp-overeenkomst over de verkiezingen van 1917 en het daarover te houden Buitengewoon Congres. Te constateeren viel dat het voorstel om met de andere politieke partijen het bekende accoord aan te gaan, in de Partij ongeveer geen tegenstand ontmoet. Tot nu toe was van slechts ééne afdeling bekend geworden dat zij tegen dat voorstel bezwaar had, terwijl het aantal afdelingen dat reeds gepubliceerd had er vóór te zijn, meer dan 80 bedroeg. Niets duidde er op, dat de verhouding in de afdelingen die zich nog niet uitspraken of hun uitspraak niet publiceerden, anders kon zijn. Daarnaast viel op, dat een groot percentage der afdelingen besloot geen afgevaardigden te zenden, een verschijnsel dat af te keuren valt, maar dat begrijpelijk wordt wanneer het een congres betreft, waarvan de uitslag te voren zóó vast staat.

In de gegeven omstandigheden meende het Partijbestuur gerust te kunnen aannemen, dat het accoord in de partij vrij algemeen werd goedgekeurd en dat daarentegen het Buitengewoon Congres schier algemeen overbodig en daardoor ongewenscht werd geacht. Daarom werd besloten het congres niet bijeen te roepen.

Nog werd besproken de vraag, of het voorstel tot het aangaan van het accoord aan een referendum zou worden onderworpen, welke vraag ontkennend werd beantwoord om dezelfde redenen die tot de afzegging van het congres deden besluiten.

Reeds werd in het hiervoorgaande gedeelte gesproken over de gemeenteraadsverkiezingen in 1915 en kon met de enkele vermelding van het resultaat volstaan worden. Ten opzichte van de Statenverkiezingen, die in 1916 gehouden werden, dient eenigszins uitvoeriger hier te worden gehandeld.

Vrij spoedig na het buitengewoon congres van 1916 werd aan de besturen der gewesten, federaties en afdelingen een schrijven gezonden, waarin o.m. uitdrukkelijk gewezen werd op het belang der komende Statenverkiezingen. Deze verkiezingen toch vormden een onderdeel van de actie voor het algemeen kiesrecht en voor de invoering van het Staatspensioen. Een manifest van het P. B. werd begin Mei uitgegeven.

In dat manifest (zie „Het Volk" van 8 Mei) werd aangegeven, dat het doel der verkiezingen was „het doorzetten der hervormingen van het program van 1913.

Onmiddellijk na de eerste stemming stelde het Partijbestuur de houding vast, die de Partij bij de herstemming had in te nemen. Het P.B. stelde daarvoor de volgende gedragslijn vast, die gepubliceerd werd in „Het Volk”.

Dit advies luidde:

„Voor Friesland werd besloten: in **Franeker** met alle kracht verder te ijveren voor de gemeenschappelijke kandidaten. In **Leeuwarden**, waar 4 van onze 5 kandidaten aan het hoofd van de lijst in herstemming staan, doch bij driehoeksverkiezing de verkiezing van één kerkelijke dreigt, wordt aan het districtsbestuur de bevoegdheid gegeven, door wederzijdsche overneming van kandidaten, met de vrijzinnigen een accoord te treffen. Aan **Schoterland**, waar de toestand veel op die van Leeuwarden gelijkt, doch het gevaar van de verkiezing van een kerkelijke minder groot is, werd dezelfde bevoegdheid gegeven.

Voor Groningen en Drente achtte het P. B. geen besluit noodig.

Onze in herstemming zijnde candidaturen te **Zwolle**, **Arnhem**, **Zutphen** en **Voorst** moeten, als zijnde alle hopeloos en aldus slechts dienende om de verkiezing van kerkelijken te bevorderen, worden teruggenomen ten behoeve der vrijzinnigen.

In **Utrecht I** worden onze in herstemming staande candidaturen teruggenomen, onder voorwaarde van steun der vrijzinnigen voor onze kandidaten in **Utrecht II**.

In Noord-Holland heeft de eerste stemming eerst heden plaats.

In Zuid-Holland moet krachtige steun worden geboden aan den vrijzinnigen candidaat, in herstemming met een kerkelijke in Gouda.

De candidaturen van **Buurman** in **Den Haag** en van **De Zeeuw** in **Rotterdam III** worden teruggenomen, wanneer de vrijzinnigen in **Don Haag** de candidatuur **Albarda** overnemen en in **Rotterdam** vrijzinnige steun voor onze zes met kerkelijken in herstemming staande kandidaten wordt verkregen. In **Dordrecht** wordt één vrijzinnige candidaat door ons overgenomen, indien de vrijzinnigen hetzelfde doen met **Van Zadelhoff**.

Te **Middelburg** moet de in herstemming staande vrijzinnige met alle kracht worden gesteund.

Het Partijbestuur, vertrouwend dat alle in aanmerking komende besturen, voor zoover het hun betreft, deze door het P.B. eenstemmig aangenomen gedragslijn loyaal zullen volgen, roept de sociaal-democratische kiezers op trouw ter stembus te komen en hun stemmen volgens deze gedragslijn uit te brengen, ten einde te verhinderen dat de tegen het Algemeen Kiesrecht en het Staatspensioen opgeworpen kerkelijke dam nóg sterker wordt dan hij toch al zijn zal.”

Hoewel het hoofddoel der verkiezingen niet werd bereikt, n.l. de zekerheid te verkrijgen, dat bij een eventueele ontbinding der Eerste Kamer door de Provinciale Staten, de rechtse meerderheid zou kunnen worden omgezet in een linksche, leverde de strijd voor onze partij winst op: al onze aftredende Statenleden werden herkozen en bovendien werden 27 zetels door ons veroverd, zoodat het getal onzer vertegenwoordigers vermeerderde met 8 in Zuidholland, 5 in Noordholland, 2 in Drente, 7 in Friesland en 5 in Groningen. Het aantal Soc.-Dem. Statenleden steeg daardoor van 40 tot 67.

Het is niet doenlijk in een tweejarig overzicht van de verrichtingen door het Partijbestuur alle genomen besluiten te memoreeren of alle getroffen maatregelen te vermelden; op enkelen willen wij hier echter nog de aandacht vestigen.

Begin December werd door het Partijbestuur een protestmeeting gehouden tegen het verwerpen door de Eerste Kamer van een belastingwet, welke ten doel had, door een verhoogde heffing op de erfenissen de financiën van den Staat met zeven millioenen te versterken.

De volgende motie werd op deze meeting aangenomen:

„De groote openbare vergadering te Amsterdam, bijeengeroepen door het Partijbestuur der S. D. A. P.,

met verontwaardiging kennis nemende van de roekeloze wijze waarop de rechtse meerderheid der Eerste Kamer in deze moeilijke tijden, uit zucht om het familiebezit der rijken te sparen, de successiewet heeft verworpen en daardoor een ministerieele crisis heeft uitgelokt.

de wederindiening van het ontwerp zonder wijziging in zijn wezenlijken inhoud voor minister Van Gijn geboden achtende, zoowel om de Eerste Kamer geen voet te geven bij haar pogen, om zich feitelijk het recht van amendement toe te eigenen, alsook omdat het ontwerp in zijn strekking om de erfenissen, ook in de rechte lijn, zwaarder dan tot heden te belasten, niet mag worden verzwakt;

protesteert tegen het votum der Eerste Kamer en trekt daaruit de conclusie, dat de afschaffing van dat lichaam, in het program der S. D. A. P. geëischt, een der meest urgente punten moet zijn in den politieken strijd der arbeidersklasse.”

Eenige dagen daarna werd in dezelfde zaal een protestvergadering gehouden tegen de deportaties van Belgische burgers door het Duitsche militaire bewind.

Aan het einde van deze geestdriftige vergadering werd door den voorzitter deze motie gesteld:

„De groote openbare vergadering, op 11 December 1916 te Amsterdam bijeengeroepen door het Partijbestuur der S. D. A. P.,

acht de deportatie van Belgische arbeiders en burgers te zijn niet slechts in strijd met de eischen van menscheeljkheid, die ook door het onverbiddelijkste oorlogsrecht niet kunnen worden te niet gedaan, doch ook in strijd met de mede door Duitschland onderteekende bepalingen van het Volkenrecht, zooals deze door de Tweede Haagsche Vredesconferentie zijn ontworpen.

Zij vraagt de publieke opinie in de neutrale landen om zich bij deze uitspraak aan te sluiten,

en doet tevens een beroep op alle vrijheidlievende elementen, in de eerste plaats op de sociaal-democratie in Duitschland zelf, om al het mogelijke te doen om aan die deportaties paal en perk te stellen.”

Met algemeene stemmen werd de motie bij handopsteken aangenomen.

Deze motie werd telegrafisch ter kennis gebracht van de Duitsche Soc.-Dem. Rijksdagfractie.

Ook dient nog de aandacht gevestigd te worden op het besluit door het P.B. genomen,

na gehouden stemming in de afdeelingen om het gewone Congres van Paschen 1916 niet te doen doorgaan.

In de circulaire van het P.B., die in Febr. 1916 aan de besturen van Gewesten, Districts-federaties en Afdeelingen der Partij werd toegezonden en waarin omschreven werd, wat in den eerstvolgenden tijd de taak der Partij zou zijn, werd tevens meegedeeld, dat in het Partijbestuur de vraag gerezen was, of het gewone jaarlijksche Congres dit jaar wel gehouden zou worden.

„De politieke omstandigheden lieten niet toe,” aldus schrijft het P.B. in deze circulaire, „met de behandeling van de groote binnenlandsche aangelegenheden te wachten tot Paschen. Vóór dien zouden zeker de Grondwetsherziening en een deel der belastingvoorstellen in de afdeelingen der Kamer in behandeling komen, terwijl de Ouderdomswet reeds geheel in staat van wijzen was. Hierom was het Buitengewoon Congres noodig en dit handelde de groote binnenlandsche vraagstukken af. De vraagstukken der internationale politiek verkeerden niet in een stadium, dat ze stof opleveren voor vruchtbare debatten op een congres.”

De circulaire vervolgde verder:

„het Partijbestuur ziet op het oogmerk dan ook niet, welke de bijzondere agendapunten zijn, die de bijeenroeping van een congres zouden moeten motiveren.”

„Hier staat tegenover, dat het P.B. volgens de statuten verplicht is het jaarlijksch congres bijeen te roepen, welk congres o.a. de verantwoording van het P.B. zelf, van de Kamerfractie en van de redacties te behandelen heeft en de leden van het P.B. en van de redacties te herkiezen of te vervangen. Ook deed zich in het P.B. de vraag voor of een min of meer belangrijk deel van de Partij behoefte gevoelt om over punten als b.v. de houding, die het P.B. ten opzichte van de Zimmerwalder conferentie heeft aangenomen, beslissingen van het congres te vragen.”

„Het Partijbestuur zelf acht het bijeenroepen van het congres onnoodig en onwenschelijk, met het oog op de volgende omstandigheden:

1e. er zijn z.i. geen bijzondere punten voor de agenda; 2e. het congres en vooral de voorbereiding er van in de afdeelingen zal de grondwetsherzienings- en kiesrechtpropaganda onderbreken; 3e. een congres, dat zich vooral zou bezighouden met de uitteraard kleine interne aangelegenheden als gewoonlijk bij de „verantwoordingen” worden behandeld, zal in dezen grooten tijd een kleinen indruk maken; 4e. de groote kosten, die voor een gewoon congres voor partij- en afdeelingsskassen tezamen 5000 à 6000 gulden bedragen, kunnen worden bespaard, wat vooral thans, nu wij toch verplicht zijn allerhande maatregelen te nemen om financieel staande te kunnen blijven, aan de propaganda zeer ten goede zou komen.”

„Maar niet het P.B., doch de partij zelf moet de vraag beslissen. Zelfs zou het P.B. niet willen, dat in deze zaak een meerderheid een belangrijke minderheid overstemde. Indien de behoefte aan een congres door een eenigszins belangrijk deel van de partij gevoeld wordt, moet het gehouden worden.”

„Daarom stelt het P.B. bij dezen aan de afdeelingen deze vraag, waarop het 't antwoord zou willen vernemen van een huishoudelijke vergadering in iedere afdeeling:

„Heeft uw afdeeling er bezwaar tegen dat het gewone partijcongres dit jaar achterwege blijft?”

„Bij het antwoord dient men de aantallen der ja- en der neen-stemmers afzonderlijk, op het daarvoor toe te zenden formulier op te geven.

Indien blijkt, dat de Partij op het houden van een congres geen prijs stelt, zal het P.B. in April a.s. een vergadering houden van den Partijraad, waar het inzake de Partij-aangelegenheden, die daartoe aanleiding geven, advies zal vragen. Aan het niet-houden van het congres zit natuurlijk vast, dat de Partijbestuursverkiezing dit jaar niet zal plaats hebben en de leden van het P.B. hun mandaat dus zullen achten te zijn verlengd tot het volgende gewone congres.”

„Hetzelfde geldt voor de redacties.

„Verder behoudt het Partijbestuur zich voor om, zoodra de internationale aangelegenheden daartoe aanleiding geven, dáarover een buitengewoon congres bijeen te roepen, terwijl het, indien de stemming zóó uitvalt, dat het congres wel moet worden gehouden, van plan is het niet met Paschen, doch met Pinksteren bijeen te roepen.”

Nadat de stemming in de afdeelingen gehouden was, nam het Partijbestuur in zijn vergadering van den 1en April 1916 het besluit het Congres niet te laten doorgaan. Dit besluit werd als volgt gemotiveerd:

„Naar aanleiding van de stemming in de afdeelingen over de vraag of dit jaar al dan niet het gewone Congres zou worden gehouden, besloot het P. B. geen Congres te houden althans niet met Paschen of met Pinksteren.

Slechts 30 pCt. der uitgebrachte stemmen had bezwaar tegen het niet-houden van het Congres.

Van een eenigszins belangrijke strooming in de Partij om het Congres te laten doorgaan blijkt geen sprake te zijn; allerminst in de groote stedelijke afdeelingen. Bovendien waren er onder de voorstanders van het houden van een Congres nog verscheidenen, die, als er een Congres werd gehouden, toch niet wilden dat dit gebeuren zou in de verkiezingsdagen, doch na afloop daarvan, bijv. tegen het najaar.

Het P. B. verklaart dan ook na afloop der verkiezingen, dus tegen het najaar, opnieuw de vraag te zullen overwegen en nagaan, of de politieke situatie het houden van een Congres noodig maakt; ook indien de verhoudingen in de buitenlandsche politiek het houden van een Congres nuttig en noodig doen zijn, zal het P. B. overgaan tot het bijeenroepen van een Congres.”

* * *

Begin 1916 verscheen het eerste nummer van „De Socialistische Gids”, de Partij heeft nu haar eigen maandschrift. Dat het in een behoefte voorziet, om een geijkten term te gebruiken, is overtuigend gebleken, doch dat het voldoet aan de eischen, die door de Partij aan een dergelijk maandschrift wordt gesteld, daarvoor zijn wij dank verschuldigd aan de redactie, die zich op zoo'n uitstekende wijze van haar taak kwijt.

Onze Brochurenhandel, die tot nog toe op zeer bescheiden wijze trachtte te voldoen aan de behoefte der Partij voor propagandalectuur, is geworden een Boekhandel en

Uitgeversmaatschappij, die den zeer toepasselijke naam „Ontwikkeling” draagt.

De moeilijkheden die „Het Volk” gedurende dezen oorlogstijd heeft door te maken, tengevolge van de stijging der prijzen niet alleen van het papier, doch van alle benodigdheden, had tengevolge dat de abonnementsprijs moest worden verhoogd, dat de omvang van het blad moest worden beperkt.

De teekenen wijzen er echter op, dat niet alleen door steun uit de kringen der Partij, doch ook uit den steun van de zijde der vakbeweging, dat de moeilijkheden overwonnen zullen worden. Doch volledig zal deze eerst zijn, als niet alleen ieder lid der partij, doch ieder arbeider of arbeidster, die deel uitmaakt van de modern georganiseerde vakbeweging, het blad zal beschouwen als zijn kraut. „Het Volk” het dagblad niet alleen vóór maar ook van den arbeider, die den klassenstrijd voert, dat moet de werkelijkheid worden.

Ook onze kleine Pers lijdt natuurlijk onder den druk der omstandigheden; de moeilijkheden zijn er in den laatsten tijd niet minder op geworden. Onophoudelijk is men vanwege het P. B. doende om door het toepassen van nieuwe maatregelen, geboden door de nieuwe verhoudingen, het bestaan der bladen te verzekeren.

* * *

Dat voortdurend gewerkt wordt aan de verbetering en versterking der inwendige organisatie zal iedereen begrijpen. Zoo werden op de vergadering van den Partijraad, die den 3en October 1915 werd gehouden, verschillende punten van organisatorischen aard besproken. Het resultaat van deze besprekingen werden per circulaire megedeeld aan de besturen van de Gewestelijke en Stedelijke Federaties. Deze mededeelingen betroffen: Propaganda, Afdeelingadministratie, Contributieregeling en Inning, Administratie en Exploitatie van de Gewestelijke Bladen en samenwerking Afdeelingen met Partij en Gewestelijk Bestuur.

* * *

Ten slotte volgen hieronder nog wat cijfers om te doen zien, welk schriftelijk propagandaeen organisatiemateriaal door het Partijsecretariaat in 1916 verspreid werd.

Voo den kiezerskweek werden verspreid 1053 handleidingen, 14.500 formulieren en een vlugschriftje in 78.500 exemplaren.

Van een vlugschriftje ten gunste van het Staatspensioen werden tijdens de verkiezingen verspreid 451.000 stuks, van het manifest voor den Vrouwendag 195.000, van het manifest van het P. B. voor de verkiezingen 245.000, van het manifest ter voorbereiding van de Kiesrechtbetooging 425.000.

B.

Samenstelling van het Partijbestuur.

Op het Congres van 1915 had de verkiezing van leden van het Partijbestuur plaats volgens de bepalingen in de nieuwe Statuten.

Op het Congres had n.l. een stemming plaats over de candidaten door de afdeelingen daarvoor opgegeven.

De uitslag van de stemming was, dat gekozen werden tot leden van het Dag. Bestuur: Wibaut, Van der Goes, Vliegen, Loopuit en Kleerekoper.

Voor de overige plaatsen in het P. B. werden gekozen: Troelstra, Suze Groeneweg, Bergmeijer, Schaper, Hermans en Hoejenbos.

Tot voorzitter werd Vliegen gekozen.

Tot plaatsvervangende leden van het Partijbestuur te Amsterdam werden gekozen: Van der Waerden en Oudegeest, tot plaatsvervangende leden buiten Amsterdam: Sannes en Albarda.

In de jaren 1915 en '16 kwamen geen vacatures voor in het Partijbestuur, zoodat geen der plaatsvervangende leden als zoodanig behoefde op te treden.

C.

Toestand der Partij.

Aantal afdeelingen en leden.

Het aantal afdeelingen der partij bedroeg op 31 December 1914 406; op 31 December 1915 395; op 31 December 1916 waren er 410. In den loop van 1915 verminderde derhalve het aantal afdeelingen met 11, terwijl er in 1916 15 bijkwamen. Het aantal leden, dat op 31 Dec. 1914 25.642 bedroeg, was op 31 December 1915 gedaald tot 24.018, doch was 31 December 1916 wederom gestegen tot 24.839. Volgens den kwartaalstaat was de loop van het ledental der afdeelingen in 1915 en 1916 als volgt:

31 Dec. 1914	25.642	31 Maart 1915	25.499
30 Juni 1915	25.041	30 Sept. 1915	24.554
31 Dec. 1915	24.018	31 Maart 1916	24.170
30 Juni 1916	24.445	30 Sept. 1916	24.802
31 Dec. 1916	24.839		

In den loop van 1915 werden 35 afdeelingen opgeheven met 315 leden, opgericht werden 24 afdeelingen met 366 leden.

In 1916 werden 19 afdeelingen opgeheven met 186 leden, opgericht werden 34 afdeelingen met 374 leden.

Het aantal vrouwelijke leden bedroeg, voor zoover daarvan opgave is gedaan, op 31 December 1916 4260 of ruim 21 pCt., verdeeld over 381 afdeelingen. Op 31 December 1914 was dit 3898 of ruim 15 pCt., verdeeld over 249 afdeelingen.

In de vier grootste plaatsen, n.l. Amsterdam, Rotterdam, Den Haag en Utrecht bedraagt het aantal vrouwelijke leden respectievelijk 19.9, 17, 27.3 en 17.2 pCt. van het totaal aantal leden.

De indeeling der afdelingen volgens haar ledental was de laatste vier jaren als volgt:

			31 Dec. 1913	31 Dec. 1914	31 Dec. 1915	31 Dec. 1916
A.	met hoogstens	25 leden	188	209	192	186
B.	" 26 tot en met	50 "	96	92	93	110
C.	" 51 " " "	100 "	39	47	52	56
D.	" 101 " " "	200 "	40	33	34	38
E.	" 201 " " "	300 "	9	9	10	6
F.	" 301 " " "	400 "	7	8	9	9
	" 401 " " "	500 "	4	3	1	1
	" 501 " " "	600 "	2	1	—	—
G.	" 601 " " "	700 "	—	—	1	1
	" 701 " " "	800 "	1	1	1	1
	" 801 " " "	900 "	1	1	—	—
H.	" 901 " " "	1000 "	—	—	—	—
I.	" 1001 " " "	1500 "	1	1	1	1
J.	" meer dan	1500 "	1	1	1	1

De verdeling der afdelingen over de gewesten was de laatste vier jaar als volgt:

	31 Dec. 1913	31 Dec. 1914	31 Dec. 1915	31 Dec. 1916
Groningen	51	48	46	51
Friesland	90	89	86	87
Drente	21	27	28	33
Overijsel	23	25	23	24
Gelderland	30	33	33	31
Middengewest	7	6	14	15
Amsterdam	9	9	9	9
Utrecht	1	1	4	4
's-Gravenhage	4	4	4	4
Rotterdam	7	7	6	6
Noord-Holland	70	72	66	66
Zuid-Holland	50	49	45	50
Zeeland	12	15	15	16
Noord-Brabant	5	7	7	7
Limburg	9	14	9	7

PARTIJ- GEWESTEN	Aantal Leden					Verloop vierde kwartaal 1916										Aantal leden 31—12 1916
	31—12 1914	31—12 1915	31—3 1916	30—6 1916	30—9 1916	Toegetroden			Afgeschreven							
						Nieuw ingeschreven	Overgeschreven uit andere afd.	Totaal toegetroden	Wegens verhuizing	Wegens, bedanken	Wegens contributieschuld	Wegens roeyment	Wegens overlijden en onbekende oorzaken	Totaal afgeschreven		
Groningen	1711	1632	1722	1786	1882	121	4	125	13	62	1	—	6	82	1925	
Friesland	3344	3212	3379	3327	3385	75	9	84	32	48	6	1	20	107	3362	
Drente	913	919	940	956	962	135	5	140	12	36	3	1	7	59	1043	
Overijsel	1631	1485	1490	1516	1472	39	13	52	15	35	3	—	3	56	1468	
Gelderland	1673	1585	1561	1570	1537	67	4	71	28	31	7	—	3	69	1539	
Middengewest	920	916	899	917	947	39	3	42	21	34	6	1	—	62	927	
Amsterdam	4956	4526	4422	4392	4386	95	66	161	60	94	34	13	6	207	4340	
Utrecht	507	479	462	478	486	29	10	39	8	16	—	—	—	24	501	
's-Gravenhage	1631	1430	1401	1362	1380	24	12	36	8	46	9	—	—	63	1353	
Rotterdam	1584	1356	1344	1485	1503	62	19	81	31	33	2	—	—	66	1518	
Noord-Holland	3413	3218	3249	3202	3239	112	15	127	42	81	16	—	3	142	3224	
Zuid-Holland	2383	2330	2356	2477	2651	119	9	128	39	78	24	3	9	153	2626	
Zeeland	401	401	417	415	402	15	2	17	5	18	—	—	—	23	396	
Noord-Brabant	266	238	238	236	225	14	2	16	1	5	—	—	—	6	235	
Limburg	309	291	290	326	345	64	2	66	12	9	6	1	1	29	382	
Totaal	25.642	24.018	24.170	24.445	24.802	1010	175	1185	327	626	117	20	58	1148	24.839	

D.

FINANCIËEL VERSLAG.

FINANCIËELE TOESTAND OP 1 JANUARI 1916.

Kassa	f	98.07½	N. V. Drukkerij „Vooruitgang”	f	1.872.63
Contributie verspreide leden	”	84.02	Diverse Crediteuren	”	67.43½
Diverse drukwerken	”	525.—	Kapitaalrekening 1/1—1915	”	4.908.51½
Interest	”	66.57	Huur en Onderhoud	”	100.—
Voorschotten	”	998.70½	Saldo overschot	”	863.63
Verkiezingsfonds	”	554.99½			
Kantoormeubilair	”	125.—			
Effecten	”	1.426.—			
Ontvang- en Betaalkas	”	2.499.63			
Afdeelingen	”	1.434.23½			
		<u>f 7.812.23</u>			<u>f 7.812.23</u>

JAARREKENING OVER 1915.

Diverse drukwerken	f	568.67½	Contributie der Afdeelingen	f	15.291.64½
Afschrijving kantoormeubilair	”	25.—	Contributie verspreide leden	”	204.59½
Huur en Onderhoud	”	601.79½	Diverse kosten en baten	”	40.27
Bureaukosten	”	1.203.39½	Interest	”	201.57
Salarissen	”	5.692.20	Bijzondere bijdragen	”	3.737.51
Vergaderingen Partijbestuur	”	1.154.90			
Archief	”	68.70			
Contributies en Subsidies	”	620.—			
Jeugdorganisatie	”	260.29			
Steun voor Propaganda	”	2.132.47			
Internationaal Congres	”	592.17½			
Steun aan „Het Volk”	”	2.200.—			
Steun aan den „Brochurenhandel”	”	814.—			
Organisatie	”	204.57½			
Congreskosten	”	1.904.58			
Vergadering Partijraad	”	425.65			
Afschrijving vorderingen afd.	”	143.55½			
Saldo overschot	”	863.63			
		<u>f 19.475.59</u>			<u>f 19.475.59</u>

In bovenstaande verantwoordingen zijn niet begrepen de Partij-instellingen: Dagblad „Het Volk” en de Brochurenhandel.

De Commissie van Contrôle: P. MEEREBOER.
J. W. SLEEF.
B. KORENSTRA.

FINANCIEELE TOESTAND OP 1 JANUARARI 1917.

Kassa	f	178.48½	N. V. Drukkerij „Vooruitgang”	f	2.410.56½
Contributie verspreide leden	”	117.32½	Diverse Crediteuren	”	57.43½
Kiesrechtactie	”	15.—	N. V. „Ontwikkeling”	”	1.082.22
Interest	”	16.45½	Kapitaal per 1/1—1916	”	5.772.14½
Voorschotten	”	854.28½	Huur en Onderhoud	”	100.—
Verkiezingsfonds	”	1.497.87	Bureaunkosten	”	4.61
Kantoormeubilair	”	100.—	Contributies en Subsidies	”	300.—
Effecten	”	826.—	Jeugdorganisatie	”	300.—
Ontvang- en Betaalkas	”	2.623.27	Diverse kosten en baten	”	25.41
Afdeelingen	”	2.393.28½	4 pCt. Obligatieleening	”	10.000.—
Diverse drukwerken	”	100.83			
Ongeplaatste obligaties	”	3.930.—			
Saldo tekort over 1916	”	7.399.58			
		<u>f 20.052.38½</u>			<u>f 20.052.38½</u>

JAARREKENING OVER 1916.

Kiesrechtactie	f	733.57	Contributie Afdeelingen	f	13.152.84½
Afschrijving kantoormeubilair	”	25.—	Contributie verspreide leden	”	216.05½
Fonds voor Steun	”	77.50	Interest	”	9.29½
Huur en Onderhoud	”	551.90	Bijzondere bijdragen	”	1.330.58
Bureaunkosten	”	1.240.28½	Diverse drukwerken	”	141.29½
Salarissen	”	6.014.63	Saldo tekort over 1916	”	7.399.58
Vergaderingen Partijbestuur	”	1.565.01			
Archief	”	96.84½			
Contributies en Subsidies	”	624.60			
Jeugdorganisatie	”	1.119.49			
Steun voor Propaganda	”	4.828.50½			
Intern. Congressen en Bijeenkomsten	”	168.19			
Organisatie	”	247.80			
Steun „Ontwikkeling”	”	1.100.—			
Congreskosten	”	925.74½			
Vergaderingen Partijraad	”	410.10			
Diverse kosten en baten	”	1.465.20½			
Exploitatie Partijgeschrift	”	1.055.27½			
		<u>f 22.249.65</u>			<u>f 22.249.65</u>

In bovenstaande verantwoordingen zijn niet begrepen de Partij-instellingen: Dagblad „Het Volk” en N. V. „Ontwikkeling”.

Amsterdam, 15 Maart 1917.
De Secretaris-Administrateur,
J. G. VAN KUIJKHOF.

P. MEEREBOER.
De Commissie van Contrôle: J. W. SLEEF.
B. KORENSTRA.

TOELICHTING.

Een vergelijking van balans, winst- en verliesrekening over 1916 met die van 1915 toont aan, dat het eerstgenoemde jaar uit een financieel oogpunt bezien heel wat ongunstiger is geweest dan het daaraan voorafgaande.

Was er over 1915 een saldo overschot van

f 863.63, over 1916 daarentegen een saldo tekort van f 7399.58.

Ten einde een vergelijking der cijfers over 1915 met die van 1916 te vergemakkelijken volgt hier een vergelijkenden staat:

VERGELIJKING JAARREKENING 1915 MET JAARREKENING 1916.

	LASTEN.				BATEN.			
	1915	1916	Meer	Minder	1915	1916	Meer	Minder
<i>a</i> Diverse drukwerken	f 568.67 ¹ / ₂	—	—	f 568.67 ¹ / ₂	—	f 141.29 ¹ / ₂	f 141.29 ¹ / ₂	—
<i>b</i> Afschrijving kantoormeubilair	" 25.—	f 25.—	—	—	—	—	—	—
<i>c</i> Huur en onderhoud	" 601.79 ¹ / ₂	" 551.90	—	" 49.89 ¹ / ₂	—	—	—	—
<i>d</i> Bureaukosten	" 1.203.39 ¹ / ₂	" 1.240.28 ¹ / ₂	f 36.89	—	—	—	—	—
<i>e</i> Salarissen	" 5.692.20	" 6.014.63	" 322.43	—	—	—	—	—
<i>f</i> Vergaderingen Partijbestuur	" 1.154.90	" 1.565.01	" 410.11	—	—	—	—	—
<i>g</i> Archief	" 68.70	" 96.84 ¹ / ₂	" 28.14 ¹ / ₂	—	—	—	—	—
<i>h</i> Contributies en Subsidies	" 620.—	" 624.60	" 4.60	—	—	—	—	—
<i>i</i> Jeugdorganisatie	" 260.29	" 1.119.49	" 859.20	—	—	—	—	—
<i>j</i> Steun voor Propaganda	" 2.132.47	" 4.828.50 ¹ / ₂	" 2.696.03 ¹ / ₂	—	—	—	—	—
<i>k</i> Intern. Congressen en Bijeenkomsten	" 592.17 ¹ / ₂	" 168.19	—	" 423.98 ¹ / ₂	—	—	—	—
<i>l</i> Steun aan „Het Volk”	" 2.200.—	—	—	" 2.200.—	—	—	—	—
<i>m</i> Steun aan den Brochurenhandel	" 814.—	" 1.100.—	" 286.—	—	—	—	—	—
<i>n</i> Organisatie	" 204.57 ¹ / ₂	" 247.80	" 43.22 ¹ / ₂	—	—	—	—	—
<i>o</i> Congresskosten	" 1.904.58	" 925.74 ¹ / ₂	—	" 978.83 ¹ / ₂	—	—	—	—
<i>p</i> Vergadering Partijraad	" 425.65	" 410.—	—	" 15.55	—	—	—	—
<i>q</i> Afschrijving vorderingen afdeelingen	" 143.55 ¹ / ₂	—	—	" 143.55 ¹ / ₂	—	—	—	—
<i>r</i> Kiesrechtaktie	—	" 733.57	" 733.57	—	—	—	—	—
<i>s</i> Fonds voor steun	—	" 77.50	" 77.50	—	—	—	—	—
<i>t</i> Diverse kosten en baten	—	" 1.465.20 ¹ / ₂	" 1.465.20 ¹ / ₂	—	f 40.27	—	—	f 40.27
<i>u</i> Exploitatie Partijgeschriften	—	" 1.055.27 ¹ / ₂	" 1.055.27 ¹ / ₂	—	—	—	—	—
<i>v</i> Contributie van afdeelingen	—	—	—	—	" 15.291.64 ¹ / ₂	" 13.152.84 ¹ / ₂	—	" 2.138.80
<i>w</i> Contributie van verspreide leden	—	—	—	—	" 204.59 ¹ / ₂	" 216.05 ¹ / ₂	" 11.46	—
<i>x</i> Interest	—	—	—	—	" 201.57	" 9.29 ¹ / ₂	—	" 192.27 ¹ / ₂
<i>y</i> Bijzondere bijdragen	—	—	—	—	" 3.737.51	" 1.330.58	—	" 2.406.93
	f 18.611.96	f 22.249.65	f 8.018.18 ¹ / ₂	f 4.380.49 ¹ / ₂	f 19.475.59	f 14.850.07	f 152.75 ¹ / ₂	f 4.778.27 ¹ / ₂
	Meer f 3.637.69		f 3.637.69		Minder f 4.625.52		f 4.625.52	

Tegenover de meerdere lasten ad. f 3637.69 stonden de mindere baten ad f 4625.52; dit geeft dus een saldo-tekort over 1916 van f 8263.21, dat verminderd met het saldo-overschot over 1915, groot f 863.63, geeft het tekort over 1916 ad f 7399.58.

Omtrent enkele posten volgt hier nog een korte opmerking:

f. In 1915 bestond deze post uit vergaderingen P.B. f 821.65 en f 333.25 reis- en verblijf-kosten van den secretaris; in 1916 waren deze bedragen respectievelijk f 861.34 en f 700.67.

i. De stijging van dezen post is een gevolg van de meerdere werkzaamheden van het Centraal Comité voor de Jeugdorganisatie, in het bijzonder van het Secretariaat, en de meerdere kosten verbonden aan de uitgave van „Het Jonge Volk”.

j. Deze post is meer dan tweemaal verdubbeld en bevat alle bijdragen, die hetzij in vaste, hetzij in tijdelijke subsidies worden uitgekeerd aan gewesten, districten of propagandisten.

t. Op dezen post worden geboekt alle uitgaven en inkomsten van gehouden meetings, rechtstreeks uitgaande van het P.B. en acties, uitgaande van het P.B., hetzij alleen, hetzij in combinatie met andere organisaties.

Onder deze post vallen dus o.a. de uitgaven ten behoeve van de actie tegen de duurte.

u. Dit is een nieuwe post; zij bevat de uitgaven gedaan of te doen ten behoeve van partij-uitgaven, zooals het tekort op de exploi-

tatie van de „Soc. Gids” en van een paar brochures.

v. De mindere contributie wordt verklaard uit de omstandigheid, dat in 1915 alleen in het laatste kwartaal ontheffing werd verleend van afdracht aan de partijkas voor gemobiliseerden en werklozen en in 1916 deze ontheffing gedurende de vier kwartalen werd verleend.

ij. Ook het bedrag aan bijzondere of vrijwillige bijdragen vertoonde in 1916 een aanzienlijke daling.

Verder wijs ik er op, dat de bedragen in de Jaarrekening zijn de grootboeksaldos.

Zoo hebben de uitgaven voor de kiesrechtactie bedragen f 6243.57½, waartegenover de inkomsten voor dit doel, zooals opbrengst verkoop manifesten, bijdragen organisaties aan de K.B. enz., bedroegen f 5495.00½.

De uitgaven voor de verkiezingen van 1916 bedroegen f 7043.98½; de inkomsten f 5546.11½, waaronder aan storting van een uur loon een bedrag van f 4069.55½.

Het verschil ad f 1497.87 komt voor op den balans als vordering van de partijkas op het Verkiezingsfonds.

De totaalsom, die in 1916 over de kas liep, bedroeg f 37368.10½ tegen f 26600.75 in 1915.

De Secretaris-Administrateur,
J. G. VAN KUIJKHOF.

Amsterdam, 15 Maart 1917.

Verlag der werkzaamheden van het Centraal Komitee voor Jeugdorganisatie.

(Maart 1915—Maart 1917.)

Van de 20 jeugdorganisaties, vermeld in het vorig verslag, werden opgeheven die te Gouda, Watergraafsmeer en Winkel. Nieuw opgericht werden J.O.'s te Koog a/d Zaan, Tiel, Utrecht, Alkmaar, Wormerveer, Steenwijk, Nijmegen en Akkrum. Intussen moesten die te Utrecht en Wormerveer weer worden opgeheven. Het aantal tans bestaande J.O.'s bedraagt 23 met een totaal ledental van 1074 op 1 Maart 1917.

Het zijn die te Akkrum (30); Alkmaar (36); Almelo (29); Amsterdam (263); Arnhem (40); Assen (39); Delft (14¹); Dordrecht (18¹); Enschede (39); Glanerbrug (12); Groningen (34); Den Haag (58); Haarlem (60); Koog a/d Zaan (25); Leiden (13); Maastricht (25); Nijmegen (14); Rotterdam (109); Steenwijk (31); Tiel (33); Zaandam (54¹); Zutphen (55); Zwolle (43).

Op verschillende plaatsen als Hilversum, Wageningen, Meppel, Leeuwarden, Sneek, Winchoten, Oostzaan trachtte het Centraal Komitee een J.O. opgericht te krijgen, tot dusverre vergeefs.

¹) Cijfers van 1 Julie 1916.

Het Centraal Komitee formuleerde voor het kongres van 1915 een voorstel, waarin op het belang der jeugdontwikkeling werd gewezen en de partijorganisaties werden aangespoord, meer dan tot dusverre hun aandacht aan de J.O. te wijden. Het vroeg het P.B. dit voorstel over te nemen en op de beschrijvingsbrief te plaats, aan welk verzoek het P.B. voldeed. Het werd door het kongres zonder hoofdelijke stemming aangenomen. De bovengenoemde cijfers geven het antwoord op de vraag, in hoeverre het besluit is nageleefd.

In de zomer van 1915 daalde het ledental. Om de toestand nauwkeurig te leren kennen, stelde het Centraal Komitee een onderzoek in. Dit onderzoek bracht aan het licht, dat het ledental in de tijd tussen 15 Maart en 15 Oktober 1915 was gedaald van 1397 in 20 jeugdverenigingen op 972 in 19 jeugdorganisaties.

Een groot tekort aan leidende krachten werd gekonstateerd. Verder werd geklaagd over de geringe geldmiddelen, die door de organisaties voor het jeugdwerk werden beschikbaar gesteld en over de geringe belangstelling, op sommige plaatsen zelfs over de tegenzin en de tegen-

werking van partijgenoten en in de vakbeweging georganiseerde arbeiders.

De Amsterdamse Jeugdorganisatie diende een rapport in, waarin een geheel gecentraliseerde landelijke zelfstandige jeugdbond werd bepleit met ten dele strijkarakter en leeftijds-grens tot het 23e jaar. Dit rapport werd door het Centraal Komitee behandeld; de konklusies werden met meerderheid van stemmen verworpen. Als gevolg daarvan bedankte pge. W. Wegerif, die reeds enige maanden te voren het sekretariaat had neergelegd, als lid van het Komitee. Ook de jeugdleden L. Polak en H. Harms traden uit.

Het Centraal Komitee besloot daarop de proef met de benoeming van leden der jeugdorganisatie zelve in de centrale leiding niet te herhalen; ter voorziening in de vakaturen benoemde het P.B. op voordracht van het Centraal Komitee Mevr. Wibaut, A. H. Gerhard en H. Worms. Met J. G. van Kuykhof (voorzitter), P. Voogd (sedert 20 September 1915 sekretaris), Th. J. Thijssen en W. van Dijk was het Centraal Komitee weder voltallig.

Door het verstrekken van subsidies aan noodlijdende J.O.'s, het gedeeltelijk bekostigen van lichtbeeldenvoordrachten, het opstellen van een sprekerslijst, heeft het Centraal Komitee getracht het jeugdwerk te bevorderen. De sekretaris stelde zich in verschillende plaatsen persoonlijk op de hoogte van de toestand der J.O.'s en vervulde ruim 30 spreekbeurten ter bevordering van het jeugdwerk. Sedert Februarie 1916 verschijnt het „Korrespondentieblad van het Centraal Komitee”, een tweemaandeliks orgaan ter voorlichting van leiders, kommissieleden en bestuurders der jeugdafdelingen. Het wordt gratis aan allen toegezonden, die bij de leiding betrokken zijn; bovendien aan de socialistiese en de vakpers, de federaties en belangrijkste partijafdelingen, de vak- en bestuurdersbonden en verder aan alle belangstellenden, die daartoe hun wens te kennen geven.

Verder tracht het Centraal Komitee bekendheid te geven aan het streven der jeugdorganisaties door het zenden van kleine artiekeltjes aan de arbeidersbladen.

Voor de uitbreiding van de lezerskring van het maandblad „Het Jonge Volk” is het Komitee onafgebroken bezig geweest. Getracht is o.a. door middel van de agenten van „Het Volk” en door bemiddeling der gewestelijke besturen het aantal lezers op te voeren. Het Centraal Komitee heeft aan de vakbonden een circulaire gericht met het verzoek een kollektief abonnement te nemen voor de adspirant-leden. De uitkomsten van deze pogingen beantwoorden niet aan de verwachting. Het jaar 1915 was niettemin voor het blad vrij gunstig. Het tekort over dat jaar bedroeg slechts f 101.985. Sinds zijn de invloeden der duurte en der hoge papierprijzen in de toenemende uitgaven en daaraan niet geëvenredigde vermeerdering der inkomsten voelbaar.

In de plaats van P. Joosten, die als administrateur bedankte, trad sedert 1 Julie 1916 Philip Cohen op. De oplaag van het blad was gemiddeld 4800 exemplaren. Mevr. Wegerif trad uit de redaktie, omdat ze het blad geredigeerd wenste te zien op een wijze, waarmee de twee andere redaktieleden zich niet konden verenigen. Th. J. Thijssen bedankte wegens tijds-

gebrek. Het Centraal Komitee besloot geen redaktieleden in hun plaats te benoemen.

Een voorstel van het Centraal Komitee tot aansluiting bij het Internationaal Jeugdsekretariaat werd door het P.B. aangehouden.

Eind Februarie scheidde zich een honderdtal jongelieden af van de Amsterdamse Jeugdorganisatie. Van deze leden, die ontevreden waren met de loop der zaken, keerden echter op 1 Mei weer ruim 70 terug. De Centrale Kommissie voor Arbeidersontwikkeling te Amsterdam verzocht naar aanleiding van het gebeurde het P.B. om ontheffing voor Amsterdam van de verplichting van het partijbesluit, dat een bepaalde vorm van zelfbestuur der J.O. door jongelieden voorschrijft. Op advies van het Centraal Komitee weigerde het P.B. het partijbesluit plaatselijk en tussentijds buiten werking te stellen. De Amsterdamse Bestuurdersbond, die evenmin als de Federatie de Amsterdamse Jeugdorganisatie sedert het uitbreken van de oorlog financieel had gesteund, onttrok zich daarna geheel aan de verantwoordelijkheid voor het jeugdwerk. Door bemiddeling van het Centraal Komitee werd echter deze toestand in zoverre gewijzigd, dat de A. B. B. de uitvoering van zijn besluit opschoortte, tengevolge waarvan nu weer enige financiën aan de A. J. O. worden verstrekt. De toestand der Amsterdamse Jeugdorganisatie is in de laatste tijd zichtbaar verbeterd.

Daar de uitbreiding van het aantal adspirant-leden der vakbonden nodig maakt, dat de vakbeweging zich met de jeugdontwikkeling zal gaan bezighouden en het ongewenst scheen dat door haar eventueel een eigen instituut voor dit doel in 't leven zou worden geroepen, werden op verzoek van het Komitee door de besturen van S. D. A. P. en N. V. V. op 23 Sept. 1916 onderhandelingen geopend over een basis van samenwerking.

Een door het Komitee uitgeschreven bijeenkomst van afgevaardigden der Kommissies van Toezicht op 30 September 1916 hechtte haar sanktie hieraan, terwijl de jeugdkonferentie van 1 Oktober 1916, waaraan ook vertegenwoordigers der besturen deelnamen, zich voor samenwerking van partij, vakbeweging en kooperatie uitsprak.

Een rapport, dat doel, middelen en werkwijze ener gereorganiseerde jeugdbeweging aangeeft, werd door het Centraal Komitee vastgesteld en bij de besturen van S. D. A. P., N. V. V. en Bond voor Arbeiderskoooperaties ingediend. Het Centraal Komitee hoopt, dat het gelukken zal in dezen tot overeenstemming te geraken.

Vermelden we ten slotte nog, dat medewerking wordt verleend aan de Regeringskommissie, die een onderzoek instelt naar de ontwikkeling der jeugdige personen van 13—18 jaar. Namens het Komitee werd door de sekretaris in een vergadering dier Kommissie op 14 December 1916 een uiteenzetting gegeven van de opzet en werkwijze onzer jeugdorganisaties. De vragenlijsten der Regeringskommissie worden door de Kommissies van Toezicht ingevuld en opgezonden naar het Centraal Komitee, dat ze vergezeld van een eigen rapport weer aan de Regeringskommissie doet toekomen.

Voor het Centraal Komitee:

P. VOOGD, Sekretaris.

Achtste Jaarverslag van den Bond van Soc.-Dem. Vrouwenclubs over 1916.

De Bond telt thans 39 clubs met 1900 leden en 6 propaganda-commissies. 5 clubs kwamen er dit jaar bij, terwijl 3 clubs terug gingen tot propaganda-commissies.

Op de jaarvergadering werd in de plaats van M. Roetman, die om gezondheidsredenen bedankte, G. Krom de Vries in 't H.B. gekozen, zoodat dit nu als volgt is samengesteld:

M. Wibaut—B. v. B., voorz.; H. Ankersmit, secr.; L. v. Kuykhof—Koedijk, penn.es; P. J. B. v. Berlekom—Tilanus, J. v. Kersen—v. Muylwijk, G. Krom de Vries, E. Sannes—Sannes. Er hadden 5 H.B.-vergaderingen plaats.

Dit jaar stond voor den Bond in het teeken van den strijd voor het A. V. K. in de grondwet. De actie, het vorige jaar begonnen, werd voortgezet. (Daar het jaarverslag in 't vervolg zal loopen van Januari tot Januari, herhalen we uit het vorige jaarverslag in 't kort nog het volgende): „De Bond deed wat in zijn vermogen was om in de Partij zelf het A. V. K. naar voren te brengen en de wil, er voor te strijden, te versterken. Hij vroeg deelname aan de bespreking van P.B. en Kamerfractie, en op zijn verzoek hield de voorzitter van den Bond op het congres de inleiding over het A. V. K. De clubs kwamen in buitengewone vergadering bijeen om de actie te bepalen. De Vrouwendag, voorbereid door de straatpropaganda, werd in 24 plaatsen gehouden. Naast brochures en de krant, werd een vlugschrift in 70.000 exemplaren verspreid en een manifest van Partij en Bond in 200.000 exemplaren.

Het eerst na de jaarvergadering kwam het verzoek van de Vereeniging voor Vrouwenkiesrecht, deel te nemen aan een door haar te beleggen demonstratie voor gelijk kiesrecht voor man en vrouw, wat thans beteekent: Algemeen Vrouwenkiesrecht in de Grondwet.

Het Bondsbestuur besloot tot het zenden van een sympathiebetuiging, zoodoende te kennen gevend, dat ook feministische motieven mede ten grondslag liggen aan onzen strijd voor het A. V. K. Het P.B. hield een bespreking met het D.B. over deze kwestie. De uitslag was, dat er besloten werd de socialistische vrouwen als zelfstandige groep aan de betooging te doen deelnemen onder eigen leuzen.

Dank de principieele socialistische propaganda, waarin we de oproep tot deelname hielden en het krachtig werken der Amsterdamsche vrouwenclub, die er een eer in stelde een flinke stoet te hebben, kwamen 5000 vrouwen achter ons vaandel loopen.

Voorzitter en secretares van den Bond voerden op de meeting het woord.

De andere clubs, ofschoon het P.B. de reiskosten vergoedde, waren niet allen vertegenwoordigd.

De demonstratie van 18 Juni werd reeds aangegrepen om de vrouwen op te wekken tot deelname aan de September-demonstratie der Partij voor Algemeen Mannen- en Vrouwenkiesrecht. Vlugschriftjes er voor werden al dien dag verspreid, en van toen af was al onze propaganda op die meeting gericht.

De straatpropaganda werd door vele clubs

flink aangevat. De „Proletarische Vrouw”, de brochures over A. V. K., een vlugschrift „Aan de moeders der arbeiderskinderen” werden hierbij verkocht. Van de laatste zijn 40.000 ex. onder de vrouwen gebracht. Later werd een manifest in 70.000 ex. door de clubs verspreid. In „Het Volk” werden door ons enkele artikelen geschreven. Reiskasjes werden gevormd en de kinderverzorging voor den dag der demonstratie door vele clubs geregeld. Het H.B. werd een som in de reiskas aangeboden, die het mogelijk zou maken een groot aantal vrouwen de reiskosten te vergoeden. De Bond meende echter, dat we zoodoende een schijnmacht zouden naar voren brengen. Wel bood het secretariaat zijne bemiddeling aan om de militante leden, die om financieele redenen thuis moesten blijven, in staat te stellen toch te komen. Haar getal was weliswaar onbeduidend voor de demonstratie, maar zijzelf werden hierdoor versterkt en kregen nieuwe moed voor hun moeilijke werk. Vele goede brieven die den Bond ontving spraken dit uit.

Wij verzochten het P.B., gezien de slechte tijden, het entrée voor de vrouwen op 5 ct. te brengen. Het P.B. kon niet op ons verzoek ingaan, w arop de Bond een aantal kaarten van het P.B. kocht en die zelf voor 5 ct. zoo noodig beschikbaar stelde. Het H.B. had, conform de jaarvergadering van den Bond, het P.B. verzocht de vrouwen te zamen te laten loopen. Het P.B. meende niet aan ons verzoek te moeten voldoen. De 10.000 vrouwen, verspreid in den stoet, maakten nu echter niet dien indruk die ze vereend loopend zouden hebben gemaakt. De secretares sprak op deze meeting. Onder de vrouwen was groot enthousiasme. Zij hadden hard gewerkt voor het A. V. K. en zagen hier nu de vruchten.

Kort er op kwam het ontwerp-Grondwetsherziening in de Kamer. De Haagsche Vrouwenclub hield op verzoek van den Bond een groote openbare vergadering den avond te voren. Ook vele andere clubs hielden een vergadering en zonden een sympathiebetuiging naar Den Haag. Een motie werd aangenomen die den volgende morgen door een 500-tal vrouwen uit Den Haag, R'dam, A'dam en een paar andere clubs naar het Binnenhof werd gebracht. Aan den Minister werd door den bond een open brief gezonden.

Zoo werkten de vrouwen voor het A. V. K., en hebben zij 't niet gekregen. zij hebben strijdende, het socialisme onder de vrouwen gebracht en zullen hiermede doorgaan en de arbeidersvrouwen tot de onweerstaanbare macht vormen, die het kiesrecht zal veroveren.

Nu zal de Partij de strijd aanbinden voor het A. V. K. bij gewone wetgeving, maar de vrouwen zullen de krachtige motor moeten zijn.

Bij de nieuwe grondwet zullen de vrouwen het passief kiesrecht krijgen wat de clubs nieuwe verplichtingen oplegt.

Naast de actie voor het A. V. K. hebben vele clubs een flinke actie gevoerd tegen de duurte. Verschillende clubs hebben nog handteekeningen verzameld en deze naar den gemeenteraad gebracht. Anderen hebben een actie gevoerd

tegen het duurder worden der melkprijzen en de slechte uitvoering der distributiewet. Verschillende clubs hielden demonstraties en brachten adressen naar den Raad, en hielden daarna groote openbare vergaderingen.

De clubs begrepen, dat deze zaak, die de vrouwen zoo nauw raakte, aangepakt moest worden om de vrouwen tot den strijd te brengen, en dat hier tevens een uitstekende scholing voor de vrouwen lag. Telkens drongen Bond en clubs er dan ook in de Partij op aan, de clubs in de acties der Partij te betrekken, spreeksters uit te noodigen en de vrouwen op te nemen in de levensmiddelencommissies. Tot onze spijt werd een brochure over de duurte door den Bond geschreven, niet door de Comm. v. Schr. Prop. uitgegeven.

De 28 clubs die de vragenlijst beantwoordden, hielden samen 213 huishoudelijke vergaderingen, 52 cursusvergaderingen en 49 openbare vergaderingen. De huishoudelijke vergaderingen waren tevens besprekingen over den strijd voor het Vrouwenkiesrecht en de behandeling in de Kamer. Zij hadden zoo tevens een opvoedend karakter. Op de cursusvergaderingen werden naast A. V. K. o.a. behandeld: de toenemende vrouwenarbeid, de arbeid der gehuwde vrouw, de opvoeding der kinderen in anti-militaristischen geest, moederschapszorg, de duurte en de distributie, art. 192, het partijprogram, het Zimmerwalder Manifest, de vrouw en de oorlog, imperialisme.

Het vergaderbezoek was over 't algemeen tamelijk, soms zéér goed, soms zéér slap.

Verder werkten de clubs door huisbezoek, colportage, verspreiding en straatpropaganda. Het laatste toont zich ook als een uitstekende propaganda. Enkele clubs hebben leesclubjes. De kinderclubjes zijn verlopen. Wel hielden verschillende clubs een Sinterklaas- of zomerfeestje, dat steeds uitstekend slaagde. De clubs namen deel aan verschillende meetings.

De Bond zond regelmatig materiaal uit „Het Volk” en een rondschrijven voor de te voeren acties.

Voor „De Prol. Vrouw”, zie het verslag van de administratrice.

De Jaarverg. nam de ontslagaanvraag van L. Danz, de administratrice aan en keurde de benoeming van M. Beeking als administratrice goed. Aan L. Danz werd dank gebracht voor het vele werk en de toewijding die zij aan het blad gegeven heeft. Wij hebben nu geregeld overzicht van den stand van het blad en de C. v. B. staat ons terzijde bij het overleggen van maatregelen in het belang van het blad.

De perscomm. die 9 medewerksters heeft, zond dit jaar aan 14 partij- en 23 vakbladen 24 zendingen van 2 à 3 verschillende artikeltjes;

303 artikels werden zoo geplaatst, dit is gemiddeld alle 14 dagen ruim 14 artikels, waarvan ruim 8 in partij en ruim 6 in vakbladen.

Door Mw. v. Diedenhoven—v. Stokkum, een geestverwante artiste, werd den Bond een vaandel of meer een embleem aangeboden.

Adhaesie werd betuigd met een adres van den Alg. Ned. Ambtenaarsbond, inzake arbeidsvoorwaarden der telefonisten en opheffing van gedwongen ontslagname bij huwelijk.

Zoo trachtten Bond en Clubs de opgaven te vervullen die haar gesteld zijn.

I. De socialistische eischen, speciaal de vrouwen betreffend, op den voorgrond te brengen, ook in de partij.

II. De buitenstaande vrouwen in de socialistische propaganda te betrekken.

III. De clubleden tot zelfstandige militante partijleden op te voeren.

Er is een meening, dat de propaganda op breedere basis gebracht moet worden, en dat er een nauwere samenwerking moet zijn tusschen Bond en Partij, dat de afdeelingen meer dan tot nu toe voor „De Prol. Vrouw” moeten opkomen, enz. Het zal daarom noodzakelijk zijn dat bij de definitieve regeling der reorganisatie der Partij, de Bond gehoord wordt. Zeker zal de jaarvergadering zich hierover uitspreken. De ervaring heeft geleerd dat groter samenwerking noodig is, maar tevens, dat den vrouwen ruimte voor initiatief moet worden gelaten en haar een zekere zelfstandigheid gewaarborgd moet zijn. De subsidie van de Partij aan den Bond werd op f 200 gebracht. Van onzen kant werd steeds getracht samenwerking met de vakorganisatie te verkrijgen.

Met de buitenlandsche vrouwen bleven we contact houden, en het weinige wat we doen konden om het contact der soc. vrouwen der oorlogvoerende landen onderling te bevorderen, deden wij. Toen er vredesvoorstellen kwamen, zond de Bond een internationaal schrijven aan alle soc. vrouwenorganisaties in alle landen. Ook aan Wilson werd een telegram gezonden.

We beginnen nu opnieuw den strijd voor het A. V. K. Het lijkt haast ondoenlijk dien strijd te voeren, thans bij dezen wereldmoord. Als we ons dan toch er voor oprichten, dan is het, omdat voor ons de klasse en de sexestrijd voor 't vrouwenkiesrecht een strijd is voor socialistische scholing en bewustmaking der arbeidersvrouwen in Holland, opdat ze eens met hare kameraden van de andere landen, internationaal, een kracht mogen vormen ten goede, in den strijd voor een menschwaardiger samenleving.

H. A.

JAARVERSLAG over 1916 van de Penningmeesteres van den Bond van Sociaal-Democratische Vrouwen Propagandaclubs.

INKOMSTEN:		UITGAVEN:	
Contributie Clubs	f 153.69	Voorschot 1915	f 53.03
Subsidie Partij f 100.— en steun		Kosten huish. verg. Bond	128.45
Vrouwendag f 100.—	200.—	„ jaarvergadering	39.30
Vrijwillige bijdragen	544.89	„ hoofdbestuursverg.	89.20
Bondsreglementen en zegels	6.—	„ commissieverg.	15.90
Manifesten	75.87 ^s	„ vergaderingen	12.05
Roode linten	12.94	„ perscommissie en Cyclostile	50.10
Overschot reiskasje M. R.	95.79	Manifesten	354.32 ^s
		Masereeuw	164.87 ^s
		Vertegenwoordiging	19.50
		Bijdrage Kiesrechtbetooging	15.—
		Bureaunkosten	30.04
		Kassaldo	117.41 ^s
Totaal	f 1089.18^s	Totaal	f 1089.18^s

NOG TE ONTVANGEN:		Nog ontvangen contributie na 31 Dec. 1916 van:	
Manifesten	f 49.50	Den Haag	f 25.36
Contributie	56.—	Deventer	3.36
		Den Helder	2.64
		Assen	4.20
		Apeldoorn	4.80
		Amersfoort	1.86
Totaal	f 105.50	Totaal	f 42.22

Nog ontvangen voor manifesten f 16.50

L. J. VAN KUIJKHOF—KOEDIJK,
Penningmeesteres.

K. Opleiding Gemeenteraadsleden.

25. Afd. Al mel o.

Het Congres draagt het P.-B. op intijds maatregelen te nemen voor de opleiding van toekomstige raadsleden en zulks vooral met het oog op de invoering der Evenredige Vertegenwoordiging.

* * *

Een voorstel van gelijke strekking is ingediend door de afdelingen Hengelo, Haaksbergen, Purmerend en Bussum.

L. Propagandistenschool.

26. Afd. Am st e r d a m IV.

Het Congres, rekening houdend met de invoering van Algemeen Kiesrecht en Evenredige Vertegenwoordiging, waardoor de maatschappelijke en politieke beteekenis van de Partij zal toenemen en dus een grooter aantal functionarissen en vertegenwoordigers een verantwoordelijke taak te vervullen krijgt, draagt het Partijbestuur op zijn taak tot intensieve scholing van de a.s. propagandisten te hervatten en ten spoedigste een propagandisten-school te stichten.

A m e n d e m e n t.

A f d e e l i n g Huizum wenscht te veranderen aan het slot

„Propagandisten-school” in „Propagandisten-scholen”.

M. Verkiezingen.

27. Afd. D o d e w a a r d.

Er wordt een onderzoek ingesteld in welken tijd van het jaar het best de verkiezingen voor de Tweede Kamer, de Provinciale Staten en den Gemeenteraad gehouden kunnen worden. Van dit onderzoek wordt een rapport samengesteld en ter kennis van de soc.-dem. Kamerfractie gebracht.

Er wordt geijverd voor meer stembureaux op het platteland.

N. Wethouders-keuze.

28. Afd. D e n H a a g III.

Het Congres spreekt de wenschelijkheid uit, dat de plaatselijke afdelingen of federaties der Partij in de gelegenheid worden gesteld invloed uit te oefenen op de eventueele keuze van wethouders uit onze raadsfracties.

O. Onderwijs.

29. Afd. Al mel o.

Het Congres besluit tot het instellen van een commissie, die tot taak heeft voorstellen te ontwerpen betreffende de eischen, die de Partij stelt bij de komende herziening van de Onderwijswetgeving. Deze voorstellen worden tijdig gepubliceerd en op een — desnoods buitengewoon — congres behandeld.

30. Afd. A r n h e m.

Het P.-B. wijst een commissie aan, die te onderzoeken heeft, welke onze eischen zijn waaraan de nieuwe Lager-Onderwijswet moet voldoen.

Wanneer het rapport van die commissie in de afdelingen is behandeld, wordt door de Partij een krachtige actie voor onze eischen gevoerd.

31. Afd. B u s s u m.

Het Congres, van oordeel, dat voor de dringende verheffing

van ons volksonderwijs in de eerste plaats noodig is, dat het verplichte lagere onderwijs tot minstens het 14e jaar wordt gegeven en verplicht vervolgonderwijs tot het 18e jaar wordt ingevoerd.

besluit, dat de S.D.A.P. een actie zal voeren om met de eerstvolgende herziening der Onderwijswet een wijziging van de Leerplichtwet gepaard te doen gaan, opdat bovenstaande hervormingen tot stand komen.

32. Afd. Rotterdam III.

Het Congres besluit, dat zal worden getracht in het leerplan der scholen opgenomen te krijgen als leervak een wereldhulptaal.

P. **Arbeidersontwikkeling.**

33. Afd. Laren—Blaricum.

De Partij besluit medewerking te verleen tot de instelling van een Commissie ter Bevordering van de Arbeidersontwikkeling in Nederland en voor die Commissie den volgende grondslag te aanvaarden, die door de Algemeene Vergadering van het Nederlandsch Verbond van Vakverenigingen in Juli 1914 is aangenomen:

10. Doel en samenstelling.

Ter bevordering van een betere en meer systematische ontwikkeling der volwassen arbeiders zal worden gesticht een commissie, bestaande uit vijf personen, waarvan 2 zullen worden aangewezen door de S. D. A. P., 2 door het N. V. V. en een, door deze vier leden te benoemen secretaris, welke benoeming moet worden goedgekeurd door de besturen van Partij en Vakverbond.

De commissie wordt gevestigd te Amsterdam. Zij kiest uit haar midden een voorzitter.

20. T a a k.

De taak der commissie zal zijn:

a. Het oprichten van plaatselijke commissies voor Arbeidersontwikkeling, met goedvinden van de ter plaatse gevestigde Federatie of afdeling der S. D. A. P., den Bestuurdersbond of, zoo deze niet bestaat, van de afdelingen der bij het N. V. V. aangesloten vakbonden.

b. Het bestudeeren van alle vraagstukken, welke rechtstreeks of zijdelings verband houden met de arbeidersontwikkeling, het verstrekken van voorlichting daaromtrent aan de besturen van S. D. A. P. en N. V. V.

c. Het verstrekken van advies inzake:

1. de inrichting en leiding van ontwikkelingscursussen van allerlei aard, lees-, debatingclubs enz.;

2. de inrichting en exploitatie van bibliotheken;

3. de ontwikkeling van den kunstzin der arbeiders;

4. de beste wijze, waarop tentoonstellingen of wetenschappelijke voordrachten kunnen worden benut voor de arbeidersontwikkeling.

30. Werkplan en begrooting.

De commissie stelt haar werkplan en begrooting vast in overleg met de besturen van S. D. A. P. en N. V. V. en is tegenover deze lichamen verantwoordelijk. Zij brengt jaarlijks een verslag aan deze besturen uit.

40. Geldmiddelen.

De kosten worden gedragen door de S.D.A.P. en het N. V. V., ieder voor de helft. Bijdragen

voor speciale doeleinden zullen afzonderlijk worden beheerd.

A m e n d e m e n t e n .

A f d e e l i n g E i n d h o v e n w e n s c h t a a n het 2e gedeelte nog een punt toe te voegen:

d. het zoo mogelijk aanwijzen van sprekers over verschillende onderwerpen.

A f d e e l i n g S c h i e d a m w e n s c h t o o k a a n het 2e gedeelte toe te voegen:

d. de plaatselijke commissies voor arbeidersontwikkeling van sprekers te voorzien. Alle aanvragen om sprekers dienen dus gericht te worden tot de commissie.

A f d e e l i n g P u r m e r e n d w e n s c h t h e t 4e gedeelte te veranderen in:

4e. Geldmiddelen.

De kosten worden progressief geheven van beide lichamen. Bijdragen voor speciale doeleinden zullen afzonderlijk worden beheerd.

Q. O r g a n i s a t i e .

34. Afd. Woltersum.

Het Congres besluit het Partijbestuur op te dragen, zooveel mogelijk zorg te dragen dat geen meerdere functiën tegelijk door één persoon uit de Partij worden waargenomen, en evenmin één persoon op meerdere plaatsen wordt gecandideerd.

35. Afd. Scheveningen.

Het Congres draagt het P.-B. op een voorloopig gedetailleerd plan van reorganisatie in verband met de nieuwe verkiezingswijze te ontwerpen, ter bespreking in een vergadering van den Partijraad.

Het daar vastgestelde ontwerp wordt allen leden toegezonden en aan de goedkeuring der Partij onderworpen.

Alle noodzakelijke voorbereidingen worden intusschen getroffen.

36. Afd. Groningen.

Het Congres besluit, dat in het vervolg niemand als lid der S. D. A. P. worde toegelaten, die geen lezer is van een der partijbladen.

37. Afd. Groningen.

Het Congres besluite:

De partij-organisaties en propagandisten onthouden zich van het bevorderen van de oprichting van Volkskiesverenigingen.

38. Afd. Dronrijp.

Bij een landelijke betooging, zooals de laatste te Amsterdam, worden de afdelingen die 't verst wegekomen aan den kop van den stoet geplaatst, zoodat ze niet zoolang behoeven te wachten gedurende de opstelling na een zoo lange reis al gehad te hebben.

39. Afd. Amsterdam V.

Het Congres draagt het P.-B. op voorstellen uit te werken of te doen uitwerken, om bij de komende reorganisatie der Partij het beginsel van Evenredige Vertegenwoordiging ook in de Partij zoover mogelijk door te voeren.

A m e n d e m e n t .

A f d e e l i n g H e l l e v o e t s l u i s w e n s c h t h e t v o o r s t e l t e l e z e n a l s v o l g t :

Het Congres draagt het P.B. op voorstellen uit te werken of te doen uitwerken (om de schuld der Districtsfederaties over te nemen door de Gewestelijke besturen) en verder bij de komende reorganisatie der partij het beginsel van evenredige vertegenwoordiging ook in de partij zoover mogelijk door te voeren.

R. Propaganda onder arbeiders.

40. Afd. Rotterdam III.

Het Partijbestuur neme met meer kracht dan tot heden de propaganda onder de arbeiders ter hand, opdat zij zich bij haar vakvereniging aansluiten en bij den dreigenden loondruk door het algemeen intreden der vrouwen in alle bedrijven blijven eischen: „gelijk loon voor gelijk arbeid”.

S. Lidmaatschap Vakbeweging.

41. Afd. K o o g a/d Z a a n.

Het Congres besluit, dat voor alle leden het lidmaatschap van een moderne vakorganisatie verplichtend is, behoudens buitengewone gevallen.

T. Verkiezing leden Partijbestuur.

42. Afd. Rotterdam II.

Gezien, dat voor de verkiezing van het Partijbestuur op het congres van 1915 de voorzitter tot de congresleden zei: Men kan op zijn biljet eenvoudig zetten: „de aftredenden”.

Van meening, dat zoo'n stemming niet strookt met de woorden uit art. 17, hoofdstuk VII van de Statuten: „De leden van het Partijbestuur worden gekozen door het Congres uit een lijst van door de afdelingen gestelde kandidaten”.

verwacht, dat in het vervolg alleen die biljetten geldig zullen zijn, waarop de namen van de kandidaten staan.

Amendement.

Afdeling Eindhoven wenscht de derde alinea te lezen als volgt:

„verklaart, dat in het vervolg alleen die biljetten” enz.

U. Statuten-wijziging.

43. Afd. Rotterdam II en Amsterdam III.

Uit art. 20, hoofdstuk VII van de Statuten wordt de volgende zinsnede geschrapt: „De secretarissen zijn niet verkiesbaar tot leden van het Partijbestuur”.

V. Ongevallenwet.

44. Afd. Rotterdam III.

Het Partijbestuur overlegt met de Kamerfractie om de noodige stappen te doen, ten einde te verkrijgen, dat de Ongevallenwet zoodanig wordt toeëpast, dat bij bekomen ongevallen eventuele uitkeeringen der Rijksversekeringsbank onmiddellijk worden uitbetaald.

W. Drankbestrijding.

45. Afd. Amsterdam IV.

De Partij, gelet op de desbetreffende programapunten, besluite te ijveren voor „plaatselijke keuze” en noodigt de afdelingen uit, buitengewoon lid te worden van den onlangs opgerichten „Bond voor plaatselijke keuze”.

46. Afd. D o d e w a a r d.

Er wordt geijverd op verkiezingsdagen alle vergunningen, café's en verloven gesloten te krijgen.

De Secretaris,
J. G. VAN KUIJKHOF.

Amsterdam, Maart 1917.